

Hea Kodanik

nr 1 (68)

kevad
2016

EMSL ajakiri kodanikuühiskonnast

Kust tulevad head
kodanikud?
Kurg toob!

Tunda ennast ühiskonnas ja ühiskonda endas

Kalev Vapper

Veerand sajandiga, mis on möödas iseseisvuse taastamisest, on vabakond muutunud arvestatavaks jõuks. Ent kõrgeima riigivõimu kandjaks olemine ei kujuta endast üksnes kodanike õigust, vaid ka kohustust: kohustust olla teadlik nii lahendamist vajavate probleemide sisust kui ka oma pädevusest ja võimekusest otsustamises osaleda. Kodanikuhariduses on tehtud palju selleks, et julgustada ja õpetada kodanikke oma huvide eest julgelt ja põhjendatult seisma.

Ühiskonna ressursid on aga piiratud ning oma huvide kaitse toimub enamasti konkurentsisis. Eriti selgelt näeme seda selliste kodanikuühenduste nagu erakonnad juures. Parteid on valmis blokeerima olulisi algatusi, peaasi et vaid konkurendid oma tahtmist ei saaks. Rein Taagepera on kirjeldanud seda kui poliitilist nullsummamängu, kus mäng käib kas võidu või kaotuse peale, kuid kõige hullemaks ja häbiväärsemaks lahenduseks peetakse kompromissini jõudmist. Ehkki vabakonnas tervikuna on koostöö paremal järjel, nakatab erakondade viljeletav halb poliitiline kultuur ka teisi kodanikuühiskonna subjekte.

Peaksime jõudma selleni, et inimesed õpiksid oma isiklike ja grupihuvide kõrval

tajuma ka laiemat ühiskondlikku konteksti, mõistma ja aktsepteerima ka teiste huve. See tähendab ühiskonna sidususe olemuse tajumist ning oskust olla empaatilised. Ühiskonnaelu probleemidele ei ole üht ja ainuõiget lahendust, parim lahendus peitub alati tasakaalupunktis erinevate huvide vahel.

Kui lühidalt sõnastada kodanikuhariduse eesmärk, oleks see õpetada inimesi tajuma oma kohta ühiskonnas ning ära tundma ühiskonda iseendas. Kui tihti me õigupoolest mõtleme sellele, kui suurt osa meie igapäevasest tegevusest, meie arusaamadest ja veendumustest tingivad ja mõjutavad teised ühiskonnaliikmed? Kas näiteks edukas äriees kirjutab oma saavutused pelgalt isikliku töökuse, tarkuse ja osavuse arvele või tajub ta ka seda, et tema edusse on oma panuse andnud tuhanded temast vähem edukad kodanikud – kõik, kelle tegevus tagab ühiskonna toimimise, esmatähtsate teenuste olemasolu, õpetamise, tervishoiu, transpordi, toitlustuse jne.

Tihti kiputakse ühiskonnas enda jaoks välja valima vaid selle meeldivamat osa ning ignoreerima negatiivset. Paraku ei saa ega tohi me mööda vaadata ka elu pahupoolest: alkoholismist, narkoma-

niast, kuritegevusest jms väitega, et kuna mina ise olen korralik, siis need “teistsugused” pole minu probleem. “Mina ei ole sellega nõus, et minu raha eest mingiteleva pättidele süstlaid jagatakse,” kõlas ühe ärritunud maksumaksja arvamus. Huvitav, kelle raha eest seda siis tegema peaks?!

Globaliseerunud maailmas lisandub ühiskonnasisese sidususe mõistmisele kohustus tajuda ka seda, mis toimub meie ühikonnast väljaspool. Globaalprobleeme ei saa tõkestada riigipiiridega. Ehkki probleemid pole meie tekitatud, jõuavad nad ühel hetkel ikkagi meieni. “Viletsus on hierarhiline, sudu on demokraatlik,” kirjutas Ulrich Beck “Riskiihiskonnas”. “Viletsust saab lokaliseerida, tuumaajastu ohte aga enam mitte.”

Kodanikuhariduse tänased väljakutsed ei piirdu vaid eeltooduga. Inimene peab õppima arvestama kõige elavaga. Raudteede ehitamist, metsaraieid ja maavarade kaevandamist ei saa hinnata vaid ühiskondlike hüvede seisukohalt – võrdväärselt olulisena tuleb arvesse võtta ka mõju looduskeskkonnale ja selle liigirikkusele, mis avaldab lõppkokkuvõttes mõju ka inimkonnale.

JUHAN KIVIRÄHK

Halba kodaniku pole olemas!

Ühe Türgi ülikooli õppejõud rääkis lõunalaual, kuidas koju jõudes peab ta minema politseisse ülekuulamisele. Ta oli üks tuhatkonnast murelikust haritlasest, kes jaanuarikuus kirjutasid alla avalikule kirjale, millega nõudsid oma riigi valitsuselt terrori lõpetamist ning õigusriigi põhimõtete austamist. Tänapäevaks on mitu pöördunud kaotanud töö, mõned õiguse ülikoolis õpetada, mõned saanud avaliku hukkamõistu tõttu tagakiusamise ohvriks.

Valitsus karistab oma inimesi selle eest, et nad ei ole kuulekad, ei austa tingimusteta valitsejate tööd ega jää oma liitude juurde. Kõrvaltvaatajana näib, et karistuse saavad head kodanikud – need, kes hoolivad, sekkuvad, tegutsevad.

Milliseid kodanikke riigis hinnatakse ning milliste teadmiste, oskuste ja hoiakute kasvatamist koolilt ja kogukonnalt oodatakse, sõltub loomulikult palju riigikorrast, kultuuriloost ja domineerivatest väärtustest. Aga ma siiski usun, et hoolimata erinevustest riigiti unistavad inimesed üldjuhul ühiskonnast, kus üksteist usaldatakse, võetakse osa valitsemisest, hoolitakse sellest, mis riigis toimub, ja ka ligimesest. Ometi ei räägi ega käitu me ise ka alati nii, nagu oma ideaalses maailmas kodanikel ootame.

Usun, et inimesed on ilusad ja head ning sünnipäraselt ei ole ka halba kodaniku olemas. Halvad on hirm, harimatus, kogenematus, vastakad ootused või nadi ettevalmistus, mis takistab koos ja targalt tegutsemist. Võiks ju mõelda, et kui ekspoliitik kibestunud lahmib, mõni tuttav maksudest kõrvale hoiab või inimesed tänaval abivajajast mööduvad, on kusagil midagi jäänud tegemata, sest tarkuse, oskuse või enesekindluse puudumine ei lase hea kodanikuna käituda. Ja seepärast võiks kodanikuharidust võtta väga tõsiselt, et väärikaid kodanikke, kellega koos tahame elada ja otsustada, oleks rohkem.

MARIS JÕGEVA,

hea kodanik ja EMSLI juhataja

Karl-Kristjan Nigesen

Kairo, Supilinna tänavakunstnik

Hea Kodaniku kaanele on leidnud tee tegelane nimega Arturo. Selle pildi tegi Kairo koos MinaJaLydiaga (ka tänavakunstnik, aga paraku anonüümseks jääv rahva lemmik). Tegu on eskiisiga palju suurema, Võru linnasauna katva maalaritöö jaoks, kuid just see Supilinna kirev vuntsikandjast võrukael on Kairo ning MinaJaLydia lemmikvariant.

Supilinnlane Kairo on tänavakunstnik, selline vastutustundlik isend, kes hoolsalt valib, kuhu ja mida ta maalib. Ei ole pimedas tegutsev vandaal, pigem võib teda märgata tänaval päevavalgel maalimas, ühes käes pintsel, teine käsi kiigutamas lapsevankrit.

Maalimine on Kairo jaoks meditatiivse olemusega tegevus. Füüsiline värvi lõuendile kandmine ja joonte vedamine, mõistate seda meditatiivsust küll, kui olete kasvõi oma toa seina üle värvunud. Tõsi, veel kauem kui maalimist on Kairo armastanud lugemist, see armastus pole kuhugi kadunud, supilinnlasest tänavakunstniku näol on tegu kirjaliku tõlkimise magistrandiga.

Nipsakas vaataja võib öelda, et Kairo pildid on naiivsed. Ise peab ta end siiski mitte naiivseks, vaid naivistiks ja küllap seda teadlikku valikut rõhutades on ta maalinud Tartusse Marja tänavasse maasika. Kes vähegi kohalikku naivismi tunneb, tajub selles viidet Paul Kondasele, võib öelda ka, et naivismi traditsioonile Eesti kunstis.

Kairo töid näeb Tartu tänavaruumis, eriti Supilinnas, väheke ka Võrus, Tallinnas ja Viljandis. Vaadata saab ka tema blogi kairoland.blogspot.com/ee

Sisukord

ARVAMUS	lk 2-5
Juhan Kivirähk, Andrei Liimets ja Martin Noorkõiv otsivad-möödavad head kodanikku.	
KAANELUGU	lk 8
Maris Jõgeva viis läbi juurduse, millist head kodanikku Eesti täna vajab ning kuidas neid vormima peaks. Tutvustame ka suuremaid kodanikuhariduse programme Eestis.	
LESIKA	lk 14
Mis on kodanikuharidus ja mis ei ole seda mitte? Selgitab Anu Toots.	
PÄEVAKAJA	lk 16
Maris Jõgeva suunas pilgu Kogukonnapraktikale koos õpetaja, hariduspsühholoogi, juhendaja ja osalenud abiturientidega. Paistab, et see teeb noortega seda, mida me tahame, et ta teeks, kuid teaduslik oleks seda ka päriselt mõõta.	
VÄLISMAA	lk 20
Külalistoimetaja Martin Noorkõiv kirjutab sellest, kuidas Avaaz maailma muutmises nii tõhus on. See on ka põhjus, miks inimesed on nõus neile annetama: tulemused!	
UURING	lk 22
Siim Tuisk tutvustab ameeriklaste avastust, et enam kui 3000 inimest, neli reisilennukit ja mõned pilvelõhkujad põrnu viinud terroriakt aktiveeris ühiskondlikult noorema põlvkonna. Kõrge hind aktiivsete kodanike eest, kas pole?	
NÄGU NIME JUURDE	lk 24
Andrei Liimets usutles Ühendkuningriigi suursaadikut. Chris Holtby tõdeb, et Eestis pole paljud asjad kodanikuühiskonnas nii kaugel kui Inglismaal, aga rahustab ka: teil on aega veel!	
NÕUANNE	lk 28
Maris Jõgeva pani kirja seitse asja, mida iga organisatsioon saab teha, et oma inimestele hea kodaniku oskusi anda. Rasmus Pedanik kirjutab kohe aga üllatusest, et õppida saab vaid kogemustest ning sedagi vaid juhul, kui oled õppinud neist õppima.	
NOOR TEGIJA	lk 34
Ivan Lavrentjev tutvustab Mirell Prosat, kes veab Tartus kõike, millele on kirjutatud OLE ROHKEM.	
EMSL JA LIIKMED	lk 36
POOLT JA VASTU	lk 40
Maie Kiisel leiab, et Eesti inimesed õppisid ühiskonda raputanud debattidest kooseluseaduse ja pagulaste teemal – õppisid oma arvamust välja ütleva. Margo Loo täiendab, et õppisid küll, aga ainult välja ütleva, mitte teisi kuulama, ning kvaliteetset ühiskondliku aruteluni pole me veel jõudnud.	
PARUSSKI	lk 42
Коданикухаридусест вене кеэлес.	

Hea Kodanik on Eesti ainus perioodiline kodanikuühiskonna häälekanal, mis ilmub koos oma eelkäija EMSLi infolehega 1994. aastast hea ilmaga neli korda aastas ja trükiarv on seekord 3900.

Kõik autorid kirjutavad siin vabatahtlikkuse alusel – tuhat tänu sulle- ja pildimeistreile!

Tekstid valis ja toimetas

Mari Öö Sarv | marioeoe@ngo.ee

Kaasa mõtlesid

Domus Dorpatensis
ja EMSLi kontor

Kujunduse tegi

Karl-Kristjan Nigesen | karl@nigesen.ee

Keele eest hoolitses

Katrin Kern | kknern@ut.ee

Iga sõna eest vastutab

EMSL MTÜ, Telliskivi 60a, 10412 Kalamaja
664 5077 | info@ngo.ee | www.ngo.ee

ISSN 1736-7263

Internetis loetav www.ngo.ee (artiklid ükshaaval)
ja www.ngo.ee/heakodanik (kogu ajakiri ja arhiiv)

Paberil leiad ajakirja EMSLi kontorst ja maakondlikest arenduskeskustest ning Tallinna Lennujaama raamatukogust. Oma postkasti saab ajakirja tellida, kui teadat koguse ja kontaktid heakodanik@ngo.ee. Ajakirja jätkuvalt tasuta ilmumist saab ka **toetada** – www.ngo.ee/toeta.

4041 0799
Trükitoode

Trükitud keskkonnateadlikus
trükikojas Ecoprint

Sedasinast numbrit aitas rahastada EMP toetuse Vabaiühenduste Fond Avatud Eesti Fondi vahendusel.

Avatud Eesti Fond
Open Estonia Foundation

Hea Kodaniku kirjastamist ja levikut rahastab Kodanikuühiskonna Sihtkapital.

SISEMINISTEERIUM

KÜSK Kodanikuühiskonna
Sihtkapital

Hea kodanik

tunnetab oma kohta maailmas ja teiste inimeste seas ning mõistab, et elusolendid on asjadest tähtsamad

aitab lähedasi ja võõraid ning toetab nõrgemaid

astub välja ebaõigluse ja vägivalda vastu

teeb tööd ja õpib kogu elu

austab oma riiki ja selle tähtpäevi, tunneb põhiseadust ja õigussüsteemi ning täidab seadust ka väikestes asjades

tunneb huvi ühiskonnas toimuva vastu, on poliitiliselt teadlik, ilmutab kodanikuaktiivsust ega pea end tähtsusetuks inimeseks

austab inimväarikust, võrdõiguslikkust ja teiste õigust olla erinev

hoiab loodust, mõtleb ka teistele elusolenditele ja järeltulevatele põlvedele

tunneb ajalugu ning austab oma ja teiste rahvaste kultuuri

on aus, lahke, sõbralik ja peab lugu heast naljast.

Neid põhimõtteid järgides saab hea kodanik olla igapäev ja igal pool, hoolimata kodakondsusest.

Hea kodaniku põhimõtted koostas Eesti Mittetulundusühenduste Ümarlaura esinduskogu 2002. aastal.

KODANIKUÜHISKONNA TOETUSEKS

Millist kodanikku vajab vaba ühiskond?

Filosoofias räägitakse kahte sorti vabadusest. Neid “sorte” nimetatakse negatiivseks ja positiivseks, kuid need sõnad tähendavad selles kontekstis midagi muud, kui esmapilgul paistab. Negatiivne vabadus on see, kui miski ei piira – keegi ei hoia vangis ega takista inimese tegevust. See on see, mida ilmselt enamasti ka mõeldakse, kui vabadusest igapäevastes vestlustes räägitakse.

Hiljem tõi Isaiah Berlin juurde mõiste “positiivne vabadus”. Selle aluseks sai küllaltki intuiitiivne arusaam, et tegelikult on hulk asju, mida inimene ei saa teha mitte sellepärast, et keegi teda takistab, vaid sellepärast, et ta ei suuda. Lihtne näide – ratastoolis inimene ei saa trepist üles. Keegi otseselt ei takista teda, kuid raske on öelda, et tal oleks liikumisvabadus näiteks sellises majas, kus ainult trepi kaudu korruste vahet liikuda saab. Vahel tähendab vabadus seega seda, et tuleb inimestele anda midagi juurde, et nad saaksid olla vabad. Olgu see siis midagi nii praktilist, nagu kaldtee trepi kõrval, või midagi palju abstraktsemat, nagu haridus.

Milline kodanik peaks hariduse tulemuseks olema?

Haridusega tuleb aga sisse üks oht. Nimelt on haridus vaba ühiskonna suhtes kõige paradoksaalsemas rollis. Ühelt poolt võimaldab haridus indiviididel ühiskonnas üldse toimida – annab selleks

vajalikud alusoskused ja teadmised. See on ilmselt enesestmõistetav.

Teiselt poolt on haridus mingis mõttes otseselt vabaduse vastand. Seda ideed on illustreerinud minust palju efektselt näiteks Pink Floyd oma legendaarses loos “Another Brick in the Wall”. Floyd ei olnud aga ei esimene ega viimane, kes täheldas, et haridusel on ühiskonnas teatav inimesi standardiseeriv funktsioon – vanuse kaupa klassides, õppimas samu aineid, samas järjekorras, läbimas samu teste, olles mõõdetud ja hinnatud täpselt samade mõõdupuudega. Haridussüsteemid justkui püüdvad ühetaolise orjameelse kodaniku “tootmise” poole.

Hea kodaniku haridus

Haridus ei pea aga selline olema. Selleks on ka ammu leitud lahendus. Isegi sealsamas Pink Floydi videos oli see olemas, kus kuri õpetaja võttis matemaatikatunnis poisilt ära vihiku, kuhu see luuletusi oli kirjutanud. See lahendus on loomingulisus selle sõna kõige laiemas mõistes. Tähenduses, kus haridus ei püüdle mitte selle poole, et teha meid kõiki ühetaolisteks, vaid aidata kõigil saada omanäoliseks, st kasvatada meie võimekust ise valida, ise algatada, ise luua, ise juurde õppida ja ise tegutseda.

See on minu meelest just kodanikuhariduse suurim väärtus. Üldharidus, hoolimata sõnastatud ambitsioonikatest õppekavadest ja õpiväljunditest, ei ole

endiselt suutnud hüpata välja oma standardiseerivast kastist. Kodanikuharidust pakuvad organisatsioonid ei saa sageli aga “kasti” endale lubadagi, isegi kui nad seda tahaks.

Kodanikuharidus peab paratamatult olema loov ja nutikas ning selle kaudu on jõutud tegevusteni, mis võimaldavad kodanikuhariduses osalejatel saada samuti loovamaks ja nutikamaks, olgu siis mõnes vabaiühenduses kogukonnapraktiliselt käies, noorteorganisatsioonis katsedes või laulukooris tegutsedes. Kõiki neid tegevusi ühendab vormiline vabadus ja ettevõtliku lähenemise tingimine.

Kodanikuharidus on seega oma olemuselt filosoofilises mõttes positiivse vabaduse võimaldaja. Et meie ühiskond ei oleks mitte lihtsalt vaba piirangute puudumise mõttes, vaid selline, kus inimesed oma vabadust tegelikult kasutada saavad ja kasutavadki. Kodanike ühiskond kõige ilusamas mõttes.

Sellise hariduse levitamine ja arendamine ongi põhjus, miks on Avatud Eesti Fondi toel hulk Eesti vabaiühendusi käivitanud kodanikuhariduse koalitsiooni ja kutsunud koostööks kokku organisatsioonid, kes kodanikuharidust pakuvad. Ka käesolev Hea Kodaniku number sai just seetõttu kodanikuhariduse teemaline, et järjest rohkemad Eesti ühendused oma tegevusega sellise ilusa eesmärgi poole püüdleksid.

MARTIN A. NOORKÕIV

MAAILMAKORISTUSE ühisrahastuskampania ei toonud raha, vaid õppetunnid

4. veebruaril algas Let's Do It World Clean Up rahvusvaheline rahastuskampania, et korraldada üleilmne koristuspäev, millest võtaks korraga osa 150 riiki. Raha oli plaanis koguda 150 000 eurot ning selle eest oli plaanis leida maailmakoristuses osalevatesse riikidesse võimekad eestvedajad, kes kampania suurepäraselt ellu viiks.

Rahakogumise platvormiks valiti üleilmne hiiglane Indiegogo ja kampania alguses korraldati sotsiaalmeedias korralik "sähvatus", et korje jõuaks võimalikult paljude inimesteni. Sellegipoolest oli kuu aega hiljem kogunenud vaid 4% eesmärgist ehk ca 5800 eurot.

Kadi Kenk maailmakoristuse tiimist tõdes, et õppetunde oli palju ja väärtuslikke. "Tuhanded inimesed sumisevad maailmakoristuse teemal Facebooki gruppides ja me saame väga palju laike ja poolehoidu, aga ainult 200 inimest on annetanud," teab Kenk. Nii et sotsiaalmeedia sähvatus toimis hästi, rahakogumine mitte väga. Kenk rääkis Heale Kodanikule, mis valesti läks.

Esiteks tehnilised probleemid: paljud kurdavad, et tahaks annetada, aga ei saa, probleemid on Indiegogo platvormis ning neid ei saa rahakogujad lahendada. Paraku ei tule kord tehnilise jama otsa sattunud annetaja enam tagasi. "Järgmisel korral valiksime teise platvormi – on väiksemaid, aga pühendunumaid platvorme, kuhu jõuab ka pühendunum sihtühm," teab Kenk nüüd.

Teiseks on põhjus ilmselt selles, et annetaja ei saa hästi aru, kuidas tema antud euro planeedi puhtaks teeb. See, et 8. septembril 2018 koristatakse maailm ära, on küll konkreetne lubadus, kuid kuhu läheb annetus ja kuidas see aitab, on inimeste jaoks ähmane.

Niisiis on raha asemel praeguseks kogutud hulk väärt õppetunde. Kenk tõdeb, et ühisrahastuskampania käigus on juurde tulnud hulk partnereid ning tõuke saanud mitu tegevust, mida tulevikus teadlikult teha.

"Järgmisel korral paneme ühisrahastuskampania jaoks tööle pühendunud tiimi, kes ainult sellega tegelekski. Meie põhitegevus

polegi ju ühisrahastusega tegeleda, vaid maailma koristada," rääkis Kenk. Ta märgib lõpuks, et kahtseda pole midagi: "Parem jooksen peaga vastu seinale ja õpin ebaõnnestumisest, kui et mõtlen endale need seinad ise ümber ja jätan üritamata."

EESTI SAAB SAJASEKS. Mis sa kingid?

Patriootlikumad isendid on juba plaanid teinud ja kirja pannud oma kingiideed Eesti sajandaks sünnipäevaks – selleks on veebileht www.ev100.ee. Kindlasti on hulk ideid veel sahtlites varjul. Kui sul on hea mõte, mida Eestile sünnipäevaks teha, pane see kirja, leiad kaasosalisi ja paljundajaid.

Kui sul aga suurepäraselt ideed või nii palju pealehakkamist pole, ei tee see sinust veel halba inimest. Sünnipäevaportaalis on reas kümnete kaupa kingiideid, mis ootavad kaasalööjaid – kus on üleskutse GPS-rakendustega maailma suurlinnadesse Eesti kaartoonistada, kus kutsutakse jooksma ümber

saja järve, kus kirjutama artikleid vanadest aegadest jne jnt. Ideid on seinast seinale ja sünnipäevalapsel saab pidutseda sajali erineval moel. Näiteks EMSLil on plaan kinkida Eestile miljon head kodanikku. Osaled?

Mõnele ideele on ka rahastajad öla alla pannud või valmis panema, eriti kui kink on seotud laste või noortega. Konkreetsemalt toetab KÜSK koos EV100-ga kingiks sobilikke uniikaalseid uuenduslikke algatusi ning lastele ja noortele mõeldud looduse, liikumisharjumuste või loovuse ja nutikuse arendamisega seotud projekte. KÜSKil on ka taotlusvoor vabariiklastele rahvusvaheliste katusorganisatsioonide suurürituste korraldamiseks Eestis.

Ning neljandaks on käsil suurepärase algatus "Igal lapsel oma pill" – kui sa ise midagi suurt ei plaani teha, siis toeta seda. Nagu igasuguste toetusprojektidega, on siingi võimaluste skaala lai, alates viieka ülekandmisest ja lõpetades oma maakonnas toetuskontserdi korraldamisega.

Vaata rohkem www.ev100.ee

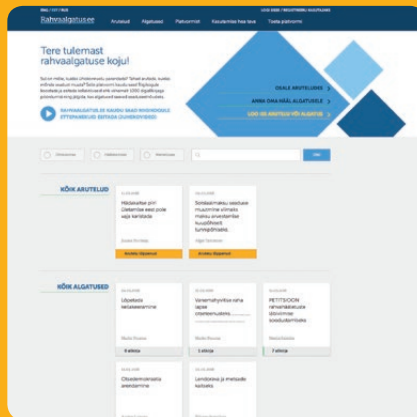
RAHVAALGATUS.EE on üleval

Riigikogu mõjutamiseks on avatud nüüd värske platvorm Rahvaalgatus.ee, mis on hea keskkond, kus käia välja ideed, ettepanekud ja lahendused riigis millegi paremini korraldamiseks või mõne mure lahendamiseks. Erinevalt allkirjaportaalist Petitsioon.ee saab siit vähemalt tuhande allkirjaga ettepanekud otse parlamenti läkitada, enne seda on soovitatav kasutada siinset head arutlemiskeskonda, et ettepanekud ikka päriselt läbi kaalutud-räägitud oleks.

Oma idee seadusesse saamine on tulemus, kuid oluline on ka võimalus kasutada Rahvaalgatus.ee-d selleks, et kasvatada nii poliitikute kui kõigi teiste eestlaste teadlikkust olulistest teemadest – eriti kui lahendused on seni olnud sahtlis ootamas. 1000 allkirja kokkusaamine ei ole liiga raske, hiljem võimalus komisjonilaua taga ministritega võrdsel positsioonil väidelda võib olla õite magus ja ettevalmistunult on

vähemalt osalisegi muutuse saavutamine tõenäoline.

Kutsume Rahvaalgatus.ee-d kasutama targasti ja konstruktiivselt: aruteludes muredele lahenduste ja ettepanekutele poolehoidjate leidmiseks, mitte hangude ja vikatitega vehkides protestiallkirjade kogumiseks.

PROTOKOLLID Toompealt

Riigikogu komisjonide protokollide ümber on jälle madin. Riigikogu menetluses on eelnõu SE175, mille järgi praeguse Riigikogu koosseisu komisjonide salvestised hävitatakse. Eelmiste koosseisude komisjonide salvestised läksid Riigiarhiivi. Praktikas-püütakse asendada seniseid napolisõnalisi ja sisutühje protokolle põhjalikumate ja komisjonide löikes ühtsematega, aga tulemus on hetkel veel nadvõitu. Lisaks on eelnõust kadunud eelmise koosseisu ajal tekkinud idee seadustada õigus kutsuda komisjonidesse neid, kes on konsultatsioonides osalenud.

Vabaühendus on seisnud selle eest, et parlamendis räägitu ja otsuste tagamaad jääksid läbipaistvuse huvides alles. Ka vabaühenduste komisjonide aruteludesse kutsumine võiks olla süsteemne.

RIIGIREFORM sai hindeks kolme miinusega

Kui praegune valitsus tööd alustas, sai üheks ta sihiks reformida riiki. Märkamatu on reformimine ka pihta hakanud: maikuu peaks saama valmis riigiülesannete analüüs, vähendatakse valitsus-sektoris töötavate inimeste arvu, mitmed tugiteenused viiakse kokku, e-teenuseid arendatakse, otsitakse võimalusi riigi rahakoti paremaks valvamiseks, vähendatakse üleliigset bürokraatiat. Kõik selleks, et valitsussektor ei kasvaks suuremaks, kui jaksame üleval pidada, ja see mis jääb, saaks tõhusam ja parem. Vabaühendustele kõige lähedasem on tõenäoliselt bürokraatia vähendamise plaan, riigi funktsioonide ülevaatamine loob teistmoodi võimalusi. Näiteks, kas oleme valmis võtma enda peale osa seni riigilt saadud teenuste pakkumisest või on meil pakkuda tööd riigileivalvalt koondatutele?

Riigireformi edenemisel hoiab silma peal Riigireformi Radar (www.reformiradar.ee), mis Eesti Tööandjate Keskliidu ja mõttekoja Praxis juhtimisel ning tosinapealise tarkade kolleegiumi osalusel annab iga kolme kuu järel reformi edenemisele neljal suunal hinnanguid. Vaadatakse arenguid avalikes teenustes, juhtimiskvaliteedis, poliitikakujundamises ja kulutõhususes.

Kolm sotsiaalset ettevõtet “Ajujahis” ETV EKRAANIL

Alates 7. aprillist näeb ETV vahendusel, kuidas läheb kolmel sotsiaalsel ettevõttel “Ajujahil” konkursil.

Pildil olevaid Kriidiku nukke pakkuv MTÜ Pesapuu tegutseb kahes suunas. Ühest küljest pakutakse arendavaid nukke, mille puhul saab laps tegutseda stilistina. Neile võib riideid selga joonistada ning nende juukseid sättida, pesta või lõigata.

Teisalt soovitakse pakkuda tööd pikaajastele töötutele, kes nukke toodaksid. Toode testitakse kolmes koolis ja kaheksas lasteaias. Heateo sihtasutuse tegevjuhina töötav MTÜ Pesapuu mentor Pirkko Valge näeb Kriidiku nukkudel väga suurt potentsiaali. “Tagasiside on olnud hästi positiivne, mis annab julgust läheneda järgmistele võimalikele klientidele. Praegu on neil avatud veebipood ja käivad läbirääkimised suure raamatupoodide ketiga,” rääkis ta.

Teine “Ajujahil” osalev sotsiaalne ettevõtte on The Skill Mill, mille idee seisneb noorte seadusrikkujate tööturule tagasitoomises. Meeskonna mentorina tegutsev SEB turunduse projektijuht Jana Kukk ütles, et tema hoolealustel oli juba alguses väga põhjalik tegutsemismudel. «Samas oli mudelit vaja Eesti olukorraga kohandamiseks kõvasti lihvida,» ütles ta.

Kolmas sotsiaalne ettevõtte Helpific on platvorm, kus erivajadustega inimesed pääsevad ligi tasulistele ja mittetasulistele tugiteenustele ning teine pool saab neid teenuseid pakkuda. Seni on rõhku pandud rahvusvahelisele turundusele, mille tulemusel on neil Twitteris ligi 20 000 jälgijat.

Saadet on eetris neljapäeviti kohe pärast “Ringvaadet” kell 20.00. Kokku on eetris kaheksa saatet ja võitja selgub 26. mail.

SEB pank ja KÜSK panevad parimale “Ajujahil” osalevale sotsiaalsele ettevõttele välja kuni 10 000 euro suuruse eriauhinna.

Vaevalt et keegi ütleb, et riigil pole häid kodanikke vaja. Ja vaevalt keegi leiab, et tema on halb kodanik. Aga milline on hea kodanik, pole ka nagu lõpuni kokku lepitud. **MARI ÖÖ SARV** asus otsima head kodanikku ja tema peamisi leiukohti.

Hea Kodanik otsib HEAD KODANIKKU

Poliitikule on kõige tähtsam, et inimene osaleks alati valimistel; rahandusministeerium hindab ausust, vähemalt maksude osas; lapsevanemad näevad vaeva selle nimel, et nende laps tulevikus eluga hästi hakkama saaks ja teiste inimestega kenasti käituks; arst loodab, et igaüks sööb iga päev viis peotäit puu- ja köögivilju ning puhkab piisavalt; õpetaja ootab, et noored õppekava korrektset omandaks ja riigieksamil kõrge tulemuse saaks; treener nõuab järjepidevat harjutamist; politseinik hindab inimesi, kes mängivad kirjapandud reeglite järgi; vabakond aga jälgib pingsalt lastetoa ja kooli ust, et sealt tulevad uued aktivistid kahe silma vahele ei jääks. See on suur hulk täiesti erinevaid ootusi.

Osa organisatsioonide, perekondi, koole ja ametnike tegeleb kodanikuharidusega, teadvustades seda või siis mitte; osa räägib selle tähtsusest; kolmas osa räägib, et inimeste kasvatamine ei puutu neisse. Aga kellesse siis veel?

Eestis ei ela ühtki inimest, kes ei ole Eesti osa, nii ei saa keegi öelda, et Eesti elu on kellegi teise kohustus, vastutus või õigus rohkem kui tema oma. Ning oma panuse kodanikuharidusse saab tegelikult anda iga inimene, iga organisatsioon ja iga üritus, tuleb vaid sügavamalt vaadata.

Aa, kui me räägime kodanikuharidusest, siis "kodanik" ei ole siin seotud kodakondsusega, vaid märgib lihtsalt riigis elavaid inimesi, nagu "haridus" ei märgi koolipinki, vaid mingite oskuste andmist suvalises eas inimesele. Ning ühiskonnas osalemise oskusi saab anda absoluutselt iga vabaihendus.

Kes on hea kodanik?

Tallinna Ülikooli ühiskonnateaduste instituudi võrdleva halduspoliitika professor Anu Toots räägib, et hea kodanikul on teadlaste silmis mitu kvaliteedimärki. Kuuekümnendate Ameerikas kirjeldasid sotsioloogid ideaalset head kodanikku kui superinimest: kompetentne, tunneb seadusi, oskab valimistel õige valiku teha. "Uuringutest selgus, et sellist inimest pole olemas, kodanikel on palju puudusi. Sotsiaalteadlased jäid kui peata – mis siis nüüd saab, kui meie inimesed on sellised, nagu nad on, oma põhiõigustega küll, kuid lehti ei loe ja valima ei lähe," kirjeldab Toots üht spungi otsimise läbikukkumist, misjärel vähemalt toona hea kodanik rahule jäeti.

Teadlased tunnevad ka vabariiklikku ja liberaalset hea kodaniku kirjeldust, kus vabariiklik tähendab, et riik kirjutab kodanikule ette, mida too peab tegema ja kuidas käituma, mida teadma ja kuidas tundma, ning kodaniku kohustus on teha kõike, mida riik käsib või eeldab. Selline mudel kehtis Nõukogude Liiduski ning tuli sealtkaudu ka Eesti üheksakümnendate aastate kodanikuõpetuse tundidesse. Liberaalne hea kodaniku mudel seevastu väärtustab kõigepealt kodanikuvabadust – riik ei kirjuta kodanikele midagi ette ega mõista ühtegi valikut hukka, olge aktiivsed või passiivsed, uskuge mida tahate või ärge uskuge, valige või mitte jne.

Tänaseks on ühiskonna kirju struktuur toonud meid mitme hea kodaniku mudeli juurde. Inimesed elavad erinevatel jõukuse astmetel, erinevate kultuuri- või info-tarbimise harjumustega, on kosmopoliite

ja väikesaarte "sunnismaiseid" jne. "Veel sajandivahetusel räägiti meil subkultuuridest, justkui oleks üks õige kultuur ja siis kusagil hulk vähem olulisi alternatiive, aga enam nii ei ole," selgitab Toots kultuuri näitel ühiskonna kirjusest. Sellises fragmenteerumises ei saagi head kodanikku ühe mõõdupuuga võtta, kõigi nende omavahel tohutult erinevate inimeste arusaam riigi ja kodaniku suhetest ja ootused riigile on samuti ju väga erinevad.

Toots jõuab tänase olukorrani, kus heaolureformid on toonud meid liberaalse kodanikuvabaduse hindamise juures ka kodanike suure vastutuseni. Nüüd peab kodanik lisaks parteide eristamisele suutma ise otsustada, kuhu paigutab oma pensioniraha, millise arsti juures käima hakkab, kuhu kooli oma lapsed paneb ja kust ostab eluks vajalikku elektrit. Tõsi küll, koolita, elektrita ega pensionita keegi ei jää – kui ta ise initsiatiivi ei näita ja valikut ei tee, tehakse see tema eest. Aga nii annab ta ära ka vastutuse ning kedagi peale enda pole süüdistada, kui elekter osutub kalliks või pension napiks. Tõsi ta on, kirjeldatu on veel rohkem superinimene kui too Ameerikas leidmata jäänud spunk, kuid siin me nüüd oleme.

Eestis pani Eesti Mittetulundusühenduste Ümarlausa esinduskogu 2002. aastal kirja hea kodaniku põhimõtted, mille järgi kodanikuaktivistid senini inimesi käituma õhutavad – just nagu Hea Kodaniku ajakirigi.

Eesti Skautide Ühingu juhatuse esimees Siim Maripuu, kellel palusin rääkida headest kodanikest kodanikuharidusega tegeleva noorteorganisatsiooni vaatenurgast, ei leia aga heakodanluses mingit superinimese

väljakutset. Tema jaoks on hea kodanik see, kes tuleb oma eluga kenasti toime ning annab oma panuse ka ühisesse. Mitte et annetaks kõik oma säästud või uneaja, vaid just nii palju, et jääks ka endale, sest kui kõik nii teeksid, olekski juba piisavalt. “Üheks võimaluseks on igasugune vabatahtlik töö, aga piisab ka sellest, kui panustada tublide ja edasipüüdlike laste kasvatamisega või mõnes maakohas oma ettevõttega elu sees hoida,” loetleb Maripuu võimalusi anda Eestile oma osa.

Eesti Arstiteadusüliõpilaste Seltsi asepresident Priit Tohver nimetab kolm hea kodaniku omadust: uudishimulik, avatud meelega ja julge. Avatud meelt kutsutakse kasutama nii teiste kui ka iseenda veendumuste (ümber)vaatamises ning julgust peab oluliseks, et kahelda neis veendumustes, isegi kui kahtluse terav ots on suunatud meie endi poole.

Tohver esitab veste sellest, kuis head kodanikud tema ümber ühiskonnas toime-

tavad: kuigi EAÜS tegutseb selle nimel, et maailma kõige tervemad ja õnnelikumad inimesed elaksid Eestis, on selge, et hea ja õnnelik ühiskond ei sünni ainuüksi sellest, et meie arstid on tublimad. Seepärast on oluline, et tervis oleks ka ühiskondlik prioriteet. Seega on meie jaoks hea kodanik keegi, kes oskab enda tervist kaitsta ning aitab teistelgi seda teha. Tervisekaitse all mõtleme enamasti kui heast hügieenist kinnipidamine ning õigel ajal arsti juures käimine – keskne osa tervisekaitsest on tervisesõbraliku elukeskkonna loomine, et meie elanikel oleks üleüldse võimalik oma heaolu eest seista. Näiteks võib küll öelda, et mammobuss on avatud kõigile, ent seda võimalust kasutavad eelkõige jõukamad naised. Võibolla on asi selles, et vaesuse piiril töötavatel naistel ei ole võimalik töö kõrvalt söeluuringus osaleda ning sellisel juhul peaks olema tööandja asi talle see aeg leida. Tööandja, kes sellistele asjadele tähelepanu pöörab, on meie silmis suurepärane koda-

nik. Ent kui tööandja ei pea tervisekaitset prioriteediks, siis on hea kodaniku ülesanne selle nimel töötada, et olukorda muuta. See võib seisneda lihtsalt teavitustöös, aga vahel nõuab see ka seaduste muutmist. Heaks näiteks on alkoholireklaami piiramine, mida toetavad mitmed vabaühendused – piirates alkoholitööstuse võimalust mõjutada tarbijate valikuid, anname tarbijale tagasi vabaduse valida tervislikumalt. Sellise arengu nimel töötamine on kahtlemata hea kodaniku tunnusmärk.

Ja mille üle kurdate?

Keskonnaministeeriumis töötava kaasamiskoordinaatori Kairi Toigeri sõnul on Eestis praegu puudu sellistest kodanikest, kes tunneksid huvi nii Eesti riigi arengu kui ka kõige muu me ühiskonnas toimuva vastu, olgu riigi majandus või oma kandi eluolu. Toiger leiab, et eestlased elavad küllaltki omaette ja ega neid väga palju huvita, kuidas kasvõi naaber hakkama saab. “Kindlasti tuleb mittekaasarääkimine nõukogude ajast – siis ju arvamust avaldada ei tohtinud või isegi kui seda tehti, siis ega see kusagile ei jõudnud,” arutleb Toiger. Priit Tohver diagnoosib samuti eestimaalaste “loomupärase pealetükkimatus” ja “ah-mis-mina”-suhtumise, mis on tuttav talle endalegi.

Kuid muret ei tee ainult mitteesalemine. “Sallivust on vähe ja suhtumine niisugune, et kõik, mida tehakse minu mängumaalt kaugemal, ei puuduta mind. Näiteks on väga tore, kui mõni taim kaitse alla võetakse, aga mitte minu maa peal,” kirjeldab Toiger sellist inimest, keda on ka seaduste loomisel või ühise elu plaanisel raske kaasata.

Linnapea ametit pidanud ja praegune minister Urmas Kruise hindab samuti kõrgelt aktiivseid kodanikke: “Ta tahab kaasa rääkida, milline linn võiks välja näha, ütleb välja oma mured ja selle, milliseid teenuseid vajab. Ma ei taha vastandada võimu ja vaimu, kodanikke ja ametnikke, sest mõelge ise, mis rikkust saame luua, kui iga inimese tarkuse ära kasutame!”

Kruise leiab, et osalemisvormed meil piisavalt: talgud, ühiskondlikud ja poliitilised debatid, oma kogukonnas aktiivne olemine jne. Ning ainult nii, et kõik annavad oma parima, saame hea tulemuse – mitte nii, et igaüks näitab riigi, naabri või abikaasa poole, kes on mingites tema hädaades süüdi. Kairi Toiger rõhutab

Kes on hea kodanik?

ANU TOOTS: “Nii teadlase kui ka Anuna pean kõige olulisemaks, et inimene hooliks. Et tal poleks ükskõik, mis toimub tema enda, kodukoha või riigiga.”

KAIRI TOIGER: “Hea kodanik peaks austama oma riiki ja kui midagi on riigis kehvasti, siis mitte näitama näpuga, vaid mõtlema kaasa, kuidas asja paremaks teha. Hea kodanik oskab teha konstruktiivset kriitikat ja on viinud end teemaga hästi kurssi, samuti austab ta neid, kes mõtlevad teistmoodi, ja püüab aru saada teemast ka teisest vaatenurgast.”

URMO REITAV: “Olen igati päri hea kodaniku põhimõtetega, millest suur osa on ajas kestvad. Vajame inimesi, kes tulevad toime iseendaga ja lisaks enesega rahulolule panustavad ka kogukonnas ja ühiskonnas laiemasse toimetulekusse, rahulolusse ja arengusse.”

URMAS KRUISE: “Ühelt poolt tähendab see lojaalsust, aga hea kodanik on ka aktiivne, avatud ja aus – ta arutleb kaasa ühiskondlike teemade üle ja püüab ise eest vedada, ta maksab maksud ning kuulab ära ka teiste kodanike arvamused. Isana tunnen kõige suuremat heameelt, kui mu lapsed saavad hakkama, mistahes ametis või rollis, ning tahaksin, et nad oleksid tunnustatud hea inimesena.”

SIIM MARIPUU: “Eestile vajalik hea kodanik ei peagi tegelikult olema midagi imetabast. Piisab sellest, kui oled inimene, kelle igapäevaelu hästi toimib, ning rosinaks veel mingi väike panus – mingi ekstra, mis eristab seda kodanikku mõnest teisest ning teeb ta just temale kohaselt heaks.”

PRIIT TOHVVER: “Üle kõige vajab Eesti uudishimulikke ja avatud meelega kodanikke.”

ka seda, et ametnik on samamoodi kodanik kui mitteametnik – hea kodanik ei peaks end riigile vastandama ja arvama, et riik teeb juba eos kõike valesti ja kiusab sellega oma kodanikke.

Siim Maripuu nendib, et küsimus on üldistes väärtushinnangutes – kas ja kui võrd hinnatakse oma vaba aja panustamist teistele hea tegemisse; kas ja kui võrd soosivad vabatahtlikku tööd tööandjad või kui palju on sellist kommet perekonnas. “Arvan, et liigume positiivse poole, sest hea tegemisest saadav hea tunne jääb sisse ja sunnib uuesti ja uuesti pingutama,” on skaudijuht optimistlik.

Ja mul on väga kahju sellele uuesti tähelepanu pöörata, sest pühendasime arvamiskultuurile ja -julgusele terve Hea Kodaniku number 66, kuid ilma pole kahjuks võimalik, kuna komistame hea kodaniku otsinguil kõikide vestluskaaslastega uuesti ja uuesti arutelukultuuri ja puuduliku austuse otsa. Kõik kaasaraäkinud töid selle mure välja: respekti on ühiskonnas vähe. Turvalise arvamiskeskonna tekitamise vastutus on Anu Tootsi sõnul küll ühine. “Kui erakonnajuhid üksteist kogu aeg peedistavad, seda kantakse teles-raadios üle ja dubleeritakse *online*-uudistes, on väga raske õpetajatel ja kodanikuaktivistidel rääkida, et asjad peaksid teistmoodi olema,” seletab Anu Toots.

Kurg toob? Kodu korraldab?

Kurg toob muidugi ainult kõige paremaid inimesi. Küsimus on, mida me nende inimestega edasi teeme, kui kurg on uue järele lennanud. Ootame, kuni on suureks kasvanud, ning eeldame siis, et on superkodanik valmis? Parema mõtte tundub kasvavale inimesele jooksvalt tutvustada superkodaniku omadusi. Kuulata tema arvamusi. Arutleda. Ette näidata.

Just eeskujuga anda, sest su jutt õigest elamisest ei maksa midagi, kui sa ise risti vastupidi käitud. No miks ometi peaks su laps täiskasvanuna valima minema, kui sa ise eales ei käi ja uudiseidki ei kuula; miks loodust hoidma, kui on metsa vaid autoaknast näinud; miks õppimist hindama, kui sa ise raamatute asemel vaba aega kõige naljakamate koduvideotega veedad; miks oma riiki austama, kui sa ise hümnid ei laula; miks klassikaaslaste vastu kena olema, kui sa ise naabritega vägikaigast vead ja järjekorras vahele trügid; miks makse

Kodanikuhariduse antavad pädevused

Algatus- ja ettevõtlikkuspädevus

viitab inimese võimele mõtteid tegudeks muuta. See eeldab loominguilust, uuendusmeelsust ja riskivalmidust, samuti oskust kavandada oma eesmärkide saavutamist.

Hoiakud:

- aktiivsus
- iseseisvus
- motiveeritus ja tahtekindlus eesmärkide saavutamiseks

Oskused:

- mõtlemisoskus (kriitiline ja loominguiline mõtlemine)
- õppimisoskus
- eesmärkide ja vahe-eesmärkide seadmine
- plaani koostamine ja läbi viimine
- ressursside efektiivne kasutamine (aja, raha, loodusressursside)
- plaani täitmise (vahe)hindamine

Teadmised:

- vaimne ja füüsiline tervis ning selle saavutamine

Sotsiaalne pädevus

hõlmab kõiki käitumisviise, mis võimaldab inimestel osaleda tõhusalt ja konstruktiivselt sotsiaalses ja tööelus ning eelkõige aina mitmekesisemaks muutuvast ühiskonnas ning vajadusel lahendada konflikte.

Hoiakud:

- avatus koostööle (avatus uutele ideedele, valmidus kompromissideks)
- avatus, austus ja sallivus (teiste inimeste, rahvuste, ühskondade ja religioonide suhtes)
- probleemide lahendamisele orienteeritud hoiak

Oskused:

- suhtlemisoskus (väljendada ja mõista erinevaid seisukohti)
- meeskonnatööoskus (inimeste juhtimine, grupis erinevate rollide võtmine)
- argumenteerimisoskus (pidada veenvalt ja viisakalt läbirääkimisi)
- esinemisoskus

Teadmised:

- erinevate keskkondade käitumisreeglid
- inimese psühholoogia (inimese areng, hoiakute kujunemine, grupiprotsessid)

Kodaniku- ja ühiskonnapädevus

võimaldab inimestel kasutada täielikult ära oma kodanikuõigusi, toetudes teadmiste sotsiaalsetest ja poliitilistest mõistetest ja struktuuridest.

Hoiakud:

- ühiskonda kuulumise tunnetamine
- inimõigused ja võrdsus kui demokraatliku toimise alused (ühiskonna reeglite ja normide järgimine ning soov osaleda demokraatlikus otsustusprotsessis)
- abivajaja märkamine ning abi pakkumine; heategevuse ning vabatahtliku tegevuse väärtustamine
- vastutuse võtmine ja kohusetunne (ausus ja lubaduste täitmine, oma tegude ja otsuste eest vastutuse võtmine)

Oskused:

- kaasamis- ja koostööoskused

Teadmised:

- ühiskonna, sh majanduse toimimine ja põhimõtted
- avalik, era- ja vabasektor
- demokraatia, õiglus, võrdsus, kodakondsus, sooline võrdsõiguslikkus ja kodanikuõigused
- kaasaja ja ajaloo tähtsamad sündmused lähipiirkonnas ning maailmas üldisemalt
- sotsiaalsete ja poliitiliste liikumiste eesmärgid, väärtused ja poliitika

maksma, kui sa ise jänest sõidad. Ja üldse, miks peaks väike inimene kuulama kellegi sõna, kui keegi ei kuula tema sõnumit?

Muidugi võib juhtuda, et lapsevanem ei ootagi lapselt täiskasvanuna teistsugust käitumist, kui ta ise on ette näidanud, see on iga vanema õigus. Aga kui laps on kodu peegel, siis ühiskond on me kasvatatud laste peegel ning pole mõtet oodata, et parlamendisaadikud kuluhüvitistega

kuidagi kenamini ringi käiks kui lapsevanem oma ettevõtte maksurahaga. Ja vastupidi muidugi ka.

Neli last üles kasvatanud ja veel kaht mudilast kasvatavat, 2010. aastal aasta isaks nimetatud Urmas Kruuse märgib veel, et isiksuse arenemise juures on üüratu roll nii vanematel, õpetajatel, treeneritel, kolleegidel kui ka sõpradel jne, kuid palju sõltub lihtsalt sellest, kas tema iidliks

muutub sest seltskonnast “mõni pahalane” või “hea kodanik”. Nii et mida rohkem me ümber neid viimaseid on, seda rohkem satub neid ka lastele iidoliteks.

Kõige olulisemaks peab kogemustega isa siiski perekonna rolli – ülesandeid saab jagada ja teistega koostööd teha, kuid vastutus jääb perekonnale. Muidugi käib hea kodaniku kasvatamine eeskujuga, kuid Kruuse lisab eelnevale ka ühiskondliku arengu aspekti – areneme ka ühiskonnana, meil on ühist kogemust ja haridust rohkem ning see omakorda harib üksikuid inimesi. Näiteks kui 30 aasta eest ei räägitud loomakaitsest eriti üldse, siis täna on koerte-kasside steriliseerimine normaalne aruteluteema ja käitumine.

Õpetaja voolib? Riik kujundab? Ühiskond vastutab?

Nimetatud lastetoea-paradoksiga saab ka kaugemale minna: ühiskonnaõpetuse tunni järel ootame teoreetiliselt, et noor inimene suunduks mitte ainult valima, vaid ka seaduseelnõusid kommenteerima ja oma ettepanekuid välja hääldama, kuid kooli siseasjades neile märkimisväärselt sõna ei anta. “Märgilise tähtsusega on iga tegevus, mis aitab noortel mõista, et nende sõnal on kaal,” võtab Priit Tohver noorte innustamise kokku.

Kairi Toigeri sõnul algab kodaniku kujundamine küll juba lapseast ja eelkõige kodust, kuid kindlasti kohe selle järel tuleb haridussüsteem. Haridusasutus ise saab ju oma panuse anda – lapsed-noored võiksid olla kaasatud otsuste tegemisse juba lasteaia ja koolis, koos kaasneva vastutusega.

Sellega on meil tegelikult juba algust tehtud nii mõneski koolis, aga ka riigi tasandil: mullu muudetud valimis-seadusega saavad kohalike omavalitsuste valimistel oma arvamuse öelda ka 16-17-aastased. “Loomulikult on see suur väljakutse kodu ja koolis toimuvale kodanikuharimisele, aga samas suurepärase võimalus toetada heade kodanike kasvamist,” nendib ühiskonnaõpetusse kirglikult suhtuv hariduspraktik Urmo Reitav.

“Riik võiks rohkem panustada noorte harimisse ühiskonna teemadel,” leiab Kairi Toiger ega pane tähelegi, et on nüüd ise seesama näpuga näitaja ja “riik tehku” ütleja, keda ta artikli kõrval head kodanikku defineerides kritiseeris. Tegelikult

saab ju igaüks ise panustada, ametnikud teiste hulgas – kui koolist rääkida, siis “Tagasi kooli!” algatus on aastaringne ning lapsed ootavad pikisilmi, millal tuleks veel keegi peale õpetajate neile rääkima, kuidas asjad käivad.

Tallinna Ülikooli haridusteaduste instituudi noorsootöö lektor Urmo Reitav kinnitab, et riiklik õppekava püüab Eestile vormida suurepäraseid ja tegusaid inimesi ehk parimaid võimalikke kodanikke – küsimus on tema sõnul vaid selles, mida koolis igapäevases õppe- ja kasvatustöös väärtustame. “Soovime ju kõik, et kooliajal toimub noore mitmekülgne areng, sealhulgas enesetunnetuslik, kõlbeline, sotsiaalne ja füüsiline, ning kujuneb välja terviklik maailmapilt. Tegelikus elus aga järgivad õpetajad oma aineprogramme, kus ei jäägi piisavalt aega ega tähelepanu üldpädevuste kujundamisele,” räägib Reitav. Nii jäävad “kodanikuks kasvamine” ja ühiskonnas osalemise oskuste omandamine pelgalt ühiskonnaõpetuse ainetundidesse, mis aga toimuvad üksikute kursustena ja üldse mitte igal õppeaastal. “Kindlasti ei vaja me massiliselt neid kodanikke, kes on faktiteadmistest pungil ega suuda neid igapäevaelus rakendada või hakkama saada, sest pole kooliajal omandanud kodanikule vajalikke hoiakuid ja oskusi. Sama ka õpetajate puhul – me ei vaja ühiskonnaõpetuse õpetajaid, kes õpetavad ainet seepärast, et koormus täis tuleks või et lisa saaks või et ots otsaga kokku tulla,” tõdeb kirglik õppejõud Reitav. “Kui aga õpilases on kujunenud kasvõi väike huvi heaks kodanikuks olemise vastu ja avatud hoiak ühiskonna suhtes, siis pole kahtlustki, et sellele järgnevad teadmised ja oskused,” usub õpetaja, kelle meelest võiks ühiskonnaõpetuse koolis ümber nimetada eluõpetuseks.

Või hoopis ärimees koolitab? Lapsed õpetavad? Vabakond peab meelitama?

Anu Toots teab, et üldiselt arvatakse Eestis, et kodaniku kujundamine on kooli ülesanne, aga leiab ise, et kool ei saa kõike teha. “Panna liiga suuri ootusi õpetajatele tekitabki trotsi ja frustratsiooni. KOVid ja vabähendused peaksid tulema kampa, ja erasektor ka – näiteks majanduslik kirjaoskus on ju nende kanda,” räägib Toots.

Kuid riigis elab ka vanemaid inimesi kui need, kes haridussüsteemi või vane-

mate kujundada. Anu Toots nendib, et 50+ vanuste inimeste “kasvatamine” on väga valus teema, kuna meie integratsiooni- ja poliitika on olnud väga keelekeskne ja vabariiklik. Ta toob näite, et pangad on teinud omal algatusel eakatele arvuti-koolitust, et oma kliente hoida, kuid riigi jaoks on need inimesed samuti suhtlusest välja kukkunud, kes arvutis ja internetis toimetada ei oska – nad pole kursis ega saa oma asju aetud. Samamoodi vedasid pangad kogu pensionireformi teavituskampaaniat – kuna neil oli vaja kliente. “Kui kliendibaas jagatud, polnud pangad teavitustööst enam huvitatud, kuid riik pole ikka veel ärganud,” tõdeb Toots (ega märka, et ta äsja pakkus positiivse lahendusena välja, et erasektor saaks noortele majandusliku kirjaoskuse andmise enda kanda võtta). Ta lisab: “Riik ei saa eeldada, et inimesed on efektiivselt aktiivsed, kui nad ei saa asjast üldse aru. Võib küll minna Lossi platsile seisma, aga inimesed ei tea, mida loosungile kirjutada, sest nad ei saa aru, mille üle vaieldakse.”

Priit Tohver on veendunud, et häid kodanikke meil jagub, kuid mitte kõigi panus pole avalikkusele nähtav. Ta toob näiteks justnimelt need, kes on lähedastele eeskujuks, õpetajaks ja innustajaks, ning eriti tore, kui seda on nooremad inimesed vanematele. “Usun, et on ka neid, kes tahaksid luua muutusi, kuid ei tunne, et neil oleks “õigust” kaasa rääkida. Neid julgustan küll järgmist sammu astuma – ei pea kohe ruuporiga puki otsa ronima, võimalik on leida mõni organisatsioon, kellega samastute, ning seal vaikselt südamelähedastel teemadel töötada,” õhutab Tohver.

Ja lõpuks ei saa ka oodata riigivalitsetelt kodanikega arvestamist, kui me ise oma organisatsioonides liikmetega arvestamise kõrvale lükkame, “sest noh, neid on ju nii palju ja see võtab nii palju aega ja siis tuleb nii palju erinevaid arvamusi ja me peame ju kõikidega arvestama, ah, otsustame parem juhatusega ära ja asi mutt!”

Nii et tagasi algusse. Urmas Kruuse vastab küsimusele, kuidas kasvatada häid kodanikke, algul lühidalt: “Lastega tuleb arutleda.” Nii lühidaks see vastus ei jää, sest ta hakkab muidugi kohe hästi pikalt arutlema, aga pean tunnistama, et ka minu kahe alla 10-aastase poisiga kodus on arutlemine esiteks hinnas ja teiseks on näha, et arutlemine ja eeskujuga mõjutavad laste maailmamõistmist ja käitumist roh-

Kodanikuhariduse programmid Eestis

DD Akadeemia arendab noori liidreid

DD Akadeemia on tudengite arenguprogramm kõige otsesemalt heaks kodanikuks saamisel: programm innustab noori võtma eesmärgiks Eesti ühiskonna arendamise ning annab selleks vajalikud teadmised ja kogemused. Praktiliste projektide kaudu omandavad noored oskused igapäevaseks eluks ja erialaseks tööks ning avastavad oma tugevusi.

Eesti Skautide Ühing annab oskusi

Eesti Skautide Ühingu pakutav noorteprogramm on skautliku meetodi toel ja tegevuse kaudu õppimisele ehitatud üles selleks, et teha noorest parem kodanik. Siim Maripuu: “Pakume skaudisalgale ühtekuuluvustunnet, õpetame noortele meeskonnatööd ja meeskonna juhtimist ning iga skaut lubab anda oma parima, et teha iga päev midagi head ja anda nii oma panus ühiskonda. Selle saavutamiseks valivad noored koos skaudijuhiga eesmärgi enesearengus ning otsustavad ise viisi, kuidas nad selleni jõuavad. Selleks võib olla mõni põnev mäng, retk loodusesse või kohtumine huvitava inimesega. Julgustame noori väärtustama inimsuhteid, elama aktiivselt ja tervislikult ning raskustele mitte alla andma. Koolitame oma vabatahtlikke noortejuhete selleks, et nad pakuksid skautidele turvalist keskkonda ning just sellist juhendamist, mida nad vajavad.”

Kogukonnapraktika annab kogemusi

Kogukonnapraktika on gümnaasiuminoortele mõeldud programm, kus noored käivad kümnekond tundi praktikal mõnes oma piirkonna vabaühenduses. Vabaühenduse valivad nad ise ning juhendaja käe all saavad omal nahal teada (ja hiljem analüüsida),

mida tähendab töö vabaühenduses, kuidas kodanikuühiskond toimib ning mis sellest paremaks saab.

Eesti Arstiteadusüliõpilaste Selts õhutab õhutama

EAÜSi üheks võtmetegevuseks on tervisesõbralike hoiakute juurutamine, mis seisneb teadmiste jagamises ja harjumuste kujundamises, et meie inimesed oskaksid ja tahaksid oma tervist kaitsta. Ent lisaks on selts alati püüdnud innustada inimesi olema aktiivsemad oma ümbruskonna elu paremaks tegemisel.

Priit Tohver: “Püüame arstitudengitele näidata, et nende töö meie inimeste tervise heaks ei pea hakkama alles siis, kui nad diplomini kätte saavad, vaid võib alata niipea, kui nad meie teaduskonda astuvad. Igal aastal koolitame välja uusi juhte oma organisatsioonile, kaasates tudengeid igalt kursuselt. Loodame, et kogemus, mis nad meie võrdlemisi ohutus keskkonnas saavad, julgustab neid tulevikus võtma vastu suuremaid väljakutseid, millest Eesti tervishoius puudust ei tule. Ent isegi kui neist ei kujune suurimad maailmaparandajad siin riigis, tahaksime uskuda, et meilt saadud kogemus sisestab neisse arusaama, et nende panus on oluline. Sedasama kesket arusaama soovime juurutada ka teistes. Nõnda palusime endale 25. sünnipäevaks “tervisekingitusi”, millega igaüks saab Eestile tervemaid inimesi kinkida, ning tegime koolilastele terviseetemelise essee-, jutu- ja joonistuskonkursi, et ka nemad tunneksid end kaasatuna meie rahva tervise paremaks tegemisel. Ning viimaks oleme avalike sõnavõttudega püüdnud kujundada sellist arutelukultuuri, mis julgustaks teisigi osalema. Seda kultuuri viljeleme ka oma koolitustel ning see seisneb kahes lihtsas printsiibis: teaduspõhisus ja lugupidamine.”

Väitlusselts õpetab argumenteerima ja dialoogi pidama

Eesti Väitlusseltsi missioon on juurutada mõtteviisi, et ühiskondlikus dialoogis saab määravaks tugevam argument, ja arendada selleks vajalikke oskusi.

Väitlusselts loob atraktiivseid tingimusi väitlusoskuste arenguks üld-, kõrg- ja täiskasvanuhariduses, soodustab ühiskondlikku dialoogi ning on arvamusiõppimise selle argumenteerituse hindamisel.

Seltsi koduleht võtab selle kokku nii: “Õeldakse, et vaidluses selgub tõde. Meie arvame, et tõele viib lähemale vaid argumenteeritud vaidlus – selline, kus üksteist kuulatakse ja arvamuste kaalu ei määra kõvem hää ega positsioon, vaid loogika ja faktid. Sellist vaidlust nimetatakse väitluseks.”

Mondo fookuses on maailmaharidus

Maailmaharidus jagab teadmisi sellest, kuidas globaalprobleemid mõjutavad üksikisiku, kogukonna ja ühiskonna igapäeva elu ja kuidas igaüks meist saab mõjutada maailma. Selle õppimisprotsessiga saame jõuda probleemide teadvustamisest isikliku vastutuse ja teadliku tegutsemiseni ning sealt edasi rahvusvahelise koostöö ja jätkusuutliku inimarenguni.

MTÜ Mondo töö sihtideks on tõsta Eesti elanike teadlikkust üleilmastumise väljakutsetest ning edendada sallivust, inimõiguste austamist ja solidaarsust vaesemate piirkondade elanike vastu. Selleks tehakse koostööd paljude koolide ja noortekeskustega, korraldatakse koolitusi, töötube ja filmiõhtuid, maailmahariduse huve teenib oma raamatukogu ning veebileht on täis põnevaid õppematerjali kõigile huvilistele.

kem, kui reeglid üksi suudaks.

Arutelukultuurile sekundeerib Priit Tohver, kelle definitsiooni järgi on hea kodanik see, kes on avatud – ja mitte selles mõttes, et heaks kiita mistahes arvamusi, vaid kes on avatud küsimustele. Ta selgitab, et selline avatus saab sündida vaid siis, kui oleme valmis suhtuma kriitiliselt mitte ainult uude infosse, vaid ka oma olemasolevatesse tõekspidamistesse. “Kahtlemine on kui julgustükk

tänapäeval, mil arutelu on muutumas üha aksiomaatiliseks. See teeb inimese omamoodi haavatavaks, sest võitluses parema maailma nimel kiputakse ikka järgima neid, kes pakuvad kindlaid lahendusi kindla meele ja kõnemaneeeriga. Selline ülespuhutud enesekindlus avab aga tee veendumuste ühiskonda, kus ei saa definitsiooni järgi olla mingit arengut. Kuhu meil ikka areneda on, kui me niigi juba kõike teame?”

Kruuse märgib ära veel ühe väikese, aga olulise asja eeskujude ja tegelikult üldse väärtuste juures: “Oma väärtusi pead kogu aeg kinnistama ja üle korraldama, muidu lähevad nad rooste. Mille kaudu seda teha, teab igaüks ise, aga läbi oma tegemistega sa kas kinnistad või lahjendad neid.” Tõesti. Ja millal sina viimati mõnda oma väärtust tegudega kinnistasid või lahjendasid, ükskõik kas laste või kolleegide silme all või täitsa salaja?

Mis on kodanikuharidus?

Vaba ühiskond kui kodanikuhariduse eeltingimus

Kuigi kodanikud ja haridusasutused (koolid) on olemas olnud juba antiikajast saati, hakati kodanikuharidusest rääkima alles 20. sajandil. Põhjus on selles, et alles möödunud sajandi keskpaigaks kinnistus liberaalne demokraatia kindlalt ning tasuta haridus oli muutunud massiliseks ja suures ulatuses ka kohustuslikuks. Just liberaalne demokraatia, st vaba ja avatud ühiskonnakorraldus kujutab endast niisugust valitsemisviisi, mis saab toimida ainult autonoomselt mõtlevate inimeste toel.

Teadmisi riigi ülesehitusest, seadustest ja riigi ootustest inimeste käitumise suhtes on riigid jaganud ka demokraatiata. Näiteks 1970ndatel oli Eesti koolides õppeaine, kus tutvustati toona kehtivat põhiseadust ja teisi olulisemaid seadusi. Ometigi ei saa seda õigusõpet nimetada kodanikuhariduseks, sest puudus vaba ühiskond ja sellest tulenevalt ei saanud omandatud õigusteadmised olla aluseks valikutele või initsiatiivile, vaid ainult kuuletumisele.

Kodanikuhariduse mõiste on tihedas puutumuses ka terminiga *civil*. *Civil* ehk

tsiviilne tähendab avalike suhete sfääri, mis eristub riigi militaarsest valdkonnast. Sõjaline kasvatus pole kunagi kuulunud kokku demokraatliku kodanikuhariduse mõistega. Tihti tõlgendatakse sõjalist kasvatust ka isamaalise kasvatusena võttes. Ajalooliselt tuleneb see seos asjaolust, et rahvusriikide kaitsmine käis 19.–20. sajandil peamiselt sõjalise tegevuse ja piiride ehitamise kaudu. Tänapäeval ei piirdu kodanikuks olemine ja kodanikule seatavad ootused ainult oma riigiga, üha rohkem räägitakse maailmaharidusest ja globaalsest kodakondsusest. See tähendab, et ka kodanikuharidus peab olema laiem ning haarama endasse teadmisi maailma arengust ja oskusi rahumeelsete vahenditega sellesse panustada.

Kas kodanikuõpetus, kodanikukasvatus või kodanikuharidus?

Ingliskeelne sõna *education* võib omandada eesti keeles erineva tähenduse, mis peegeldub ka sõnakasutuses. Kodanikuõpetus viitab arusaamale, et kodanikule on võimalik teadmisi anda, ta nõu targaks teha. Selline sõnakasutus sobib hästi traditsioonilise pedagoogikaga, aga

mitte aktiivse kodaniku kontseptsiooniga, sest õppijale on siin omistatud passiivse vastuvõtja roll. Kodanikukasvatus kannab samamoodi seda dotseerivat arusaama, millel on lisatud tugev normatiivne aspekt. Kodanikukasvatuse objektina nähakse tavaliselt last, kellest alles tuleb kodanik vormida, sealhulgas tuleb talle selgeks teha, mis on hea ja mis halb. Nii sotsiaalkasvatuse kui ka pedagoogikateadustes on see "*making-of-citizens*" lähenemine tänapäeval terava kriitika all ning enamik teadlasi leiab, et lapsed ja noored on samamoodi kodanikud nagu täiskasvanudki, vaatamata sellele, et neil pole kodaniku ühte põhiõigust – õigust hääletada ja olla valitud. See viimane nüanss viitab olulisele muutusele kodanikuhariduses. Kui 1990ndatel oli inglise keeles enim levinud terminiks *civic education*, siis nüüd on see *citizenship education*. *Civic education* oli keskendunud eeskätt riigi, poliitika ja valitsemise kohta teadmiste jagamisele. Eesti keeles vastas sellele sisult ja vormilt "ühiskonnaõpetus". *Citizenship education* jätab alles poliitika ja valitsemise teemad, ent lisab nendele teisi kodanikualgatuseks vajalikke

Ühiskonnateadlane professor Anu Toots aitab selgitada, mis on kodanikuharidus, kirjutades esiteks, kust ja millega seoses on mõiste alguse saanud, ning teiseks, mida kodanikuharidus ei ole.

teadmisi ja oskusi, nt koolidemokraatia rakendamine, vabatahtlik tegevus, kesk-konnahoid, teadlik tarbimine, finantskirjaoskus. Teemad, mis konkreetsel juhul kodanikuhariduses esindatud on, võivad varieeruda, kuid alati seab see demokraatia praktiseerimise tähtsamale kohale kui ühiskonnaõpetus.

Kuna ühte ja üldtunnustatud kodanikuhariduse definitsiooni pole, siis olgu siinkohal välja pakutud selline: kodanikuhariduse all mõistetakse mitmekesiste poliitiliste, sotsiaalsete ja majanduslike teemade omandamist õppimise ja praktilise kogemuse kaudu, eesmärgiga mõista ühiskonnas toimuvat ning osaleda selles isiklikku ja ühiskondlikku heaolu ning arengut silmas pidades.

Haridus ja haritus ehk mida kodanik peab teadma?

Haridus on õppimise ja õpetamise protsess, haritus ehk kompetentsus aga selle tulemus. Kodanikuhariduse valdkonnas on see tähendanud kahte liiki vaidlusi. Muu hulgas, kui tähtis on see, et kodanikul üldse

oleks teadmised – lisaks oskustele ja pealehakkamisele? Sedagi, mida ta peab teadma ehk kas kompetentsusel on oma standard?

Üldjoontes on teadlased üksmeelel selles, et ilma teadmisteta ühiskonna ja valitsemise kohta pole haritud kodanikku. Arvukad sotsioloogide tööd kinnitavad, et haritud kodanikud on demokraatlikumalt meelestatud, nende käitumine tasakaalukam ja poliitilist radikaalsust esineb harva. Psühholoogid lisavad omalt poolt, et just teadmiste pinnalt sünnib huvi poliitika vastu. Samas ei ole suuremate teadmistega inimesed teistest aktiivsemad kaasa lööma või ühiskondlikesse debat-

tidesse sekkuma, kuigi neil on vaimsed eeldused selleks, et olla tõhus.

Veelgi keerulisem on küsimus, mida peaks kodanik teadma. Ühte universaalset kodanikukompetentsuse standardit pole olemas, selle võib enda jaoks kehtestada kas mõni rahvusvaheline organisatsioon või riik. Riiklikud kodanikukompetentsuse standardid on kirjas riiklikus õppekavas; rahvusvahelised organisatsioonid võtavad tavaliselt vastu harta või raam-nõuded, millest liikmed soovituslikult võiksid juhendada. Näiteks on Euroopa Liidul oma võtmepädevuste lähteraamistik, mis kirjeldab ka kodanikupädevusi.

Loe veel:

Kodanikupädevused Eesti riiklikus põhikooli õppekavas:
www.riigiteataja.ee/akt/129082014020

Erudice raport kodanikuharidusest koos definitsiooniga:
eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/139EN.pdf

Elukestva õppe võtmepädevused inglise keeles:
eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:c11090

Ja eesti keeles:
www.stardiplats.ee/Abimaterjalid/votmepadevused

Kogukonnapraktika neljast vaatevinklist

MARI ÖÖ SARV

suunas pilgu Kogukonnapraktikale koos õpetaja, hariduspsühholoogi, juhendaja ja osalejaga. Paistab, et see teeb noortega seda, mida me tahame, et ta teeks, kuid teaduslik oleks seda ka päriselt mõõta.

MTÜ Saagu Valgus
ALMA LINDER
Kogukonnapraktika noori juhendanud kaks aastat

Mida vabakond võidab, kui koolist tulevad noored, kes juba nuusutanud panustamist?

Paljud ütlevad, et nad saavad kogukonnapraktikal esimese kogemuse vabatahtlikutööst ja ette on nad seda kujutanud hoopis teistmoodi. Meie organisatsioon vabatahtlikkusel püsibki ning mul on lootus (ja aegki on näidanud), et

need noored tulevad hiljem tagasi, toetavad meid ja käivad abiks. Võin küll öelda, et nad saavad oskuse ja julguse teha ka edaspidi vabatahtlikutööd.

Mida nad enne ette kujutavad?

Põhiliseks probleemiks on teadmatus ja valearvamus, et pole endast midagi anda. Noortel on ettekujutus, et see, mida anda, peab olema materiaalne, ja neil pole aimugi, et neis on nii palju ideid ja pealehakkamist, millega nad saaksid midagi ise ära teha. Praktika lõppedes on nad siis üllatunud, et said midagi head teha, seda

on kohe näha, kuis neil silmis hakkavad tulukesed põlema. Saagu Valgus tegeleb toimetulekuraskustes peredega ning praktikandid ei oska aimatagi, et see, mis neil on iseenesestmõistetavalt olemas, võib kellelgi puudu olla – igahommikusest hambapesust seljariiete ja sooja toiduni. Enne siia tulemist ei pruugita märgata enda ümber abivajavaid inimesi.

Ja millised noored teie juurest pärast praktikat lahkuvad?

Tulles võtavad nad seda kui üht kohustuslikku kooliülesannet, mis võiks kiiresti kaelast ära saada, ja mind võetakse nagu õpetajat. Kui nad siin kaks korda on käinud ja tunne on juba sees, et on midagi ära teinud, kaob tundide lugemine ära. Pigem käiakse ületunde tegemas. Nii et praktikumi lõpus on tegemist vabatahtlikega.

Mida te üritate neile pakkuda?

Mõtlen seda nii: paljud tulevad esimest korda vabatahtlusele panustama ja mina annan neile selle esimese kogemuse. See on minu vastutus, et see kogemus oleks võimalikult hea – et see poleks kohustus, vaid tegemise rõõm.

Olen praktikumi üles ehitanud niimoodi: esimesel korral räägime tunnikese meie organisatsiooni tegevusest, vastan noorte küsimustele. Nende hulgas on olnud ükskõikseid ja ka skeptilisi, eriti poiste hulgas on neid, kes arvavad, et ei oska midagi anda, teha või välja mõelda. Järgmiseks neljaks tunniks annan ma ise neile ülesandeid, aga viimased viis praktikatundi teevad nad oma peaga midagi meie organisatsiooni jaoks. Tavaliselt satub see jõulueelsele ajale. Eelmisel korral organiseerisid nad meie igalau-päevasele lastele mõeldud harivale õhtule igaüks oma töötoa. Tehti jõulukaarte, puutööd, ehtisime tuba ja tegime kaunistusi. Viimati korraldasid noored heategevusliku filmiõhtu ja kontserdi.

Pärast on noored ikka üllatunud, kui hästi nad kõigega hakkama on saanud. Eks see viib edasi, et neil on selge eesmärk, nad peavad koos tegutsema ja hakkama saama. Täpselt samad poisid, kes mullu ohkasid “ah mis meil on anda”, leidsid töötube planeerides üles enda tugevad küljed. Neile tundus, et puidule põletamine ei ole laste jaoks huvitav, kuid pärast julgustamist töid nad kohale vastavad masinad – see oli kõige popim töötuba ja poisid ise väga

rahul, et olid laste hulgas menukad ja said hästi hakkama. Igaüks on omamoodi tubli ja kõik ei olegi liidrid. Kelles endas seda pealehakkamist ei ole, neid aitame.

Mis siin programmis on õpetaja roll?

Kogukonnapraktika on sõnastatud kui tutvumine vabatahtliku tegevusega, kuid koolis on praktika läbimine kohustuslik ja hinnatav. Õpetaja peab tegema ära eeltöö, julgustama lapsi praktikale minema, et seda kogemust saada.

Noorte teadmised kodanikuühiskonnast on erinevad. Mingil määral on nad sellega kokku puutunud ja midagi koolis kuulnud, aga näiteks probleemid, millega meie vabatahtlus töötab, tulevad neile üllatusena. Toimetulekuraskustest väga palju ei räägita. Saan ka aru, see ongi õrn teema. Minu lähenemine neile, mis paneb nad silmanähtavalt mõtlema, on olukorra ettekujutus, enda paigutamine teise inimese asemele. Keegi meist ei saa valida, millistesse oludesse me sünnime. Rõhun sellele, kui õnnelikud nad on, kui kõik vajalik on olemas ja head vanemad nende eest hoolitsevad. Juhin tähelepanu, et need lapsed, kel pole, pole seda ise valinud ega saa just palju ära teha, et olukorda muuta. Seega peaks hoolikalt mõtlema, enne kui kellegi suhtes hoiak võetakse. Loodan, et see kasvatab noortes empaatiat ja paneb hindama seda, mis neil on.

HELI HEINASTE
Rapla Vesiroosi Gümnaasiumi
ühiskonnaõpetuse õpetaja,
kogukonnapraktikal
osaleb teist aastat

Kuidas õpilased kogukonnapraktikasse algul suhtuvad?

Olen programmis osalenud kaks aastat. Esimesel aastal tekitas noortel vastuseisu küsimus, miks vabatahtlikku asja tuleb teha kohustuslikus korras. Lahendasin selle nii, et klassi lõpetamiseks on seda tarvis ja kõik. Me ei saa nii teha, et osa osaleb ja osa mitte, sest see on päris mahukas programm ja see poleks aus.

Tänavusel lennul vastuseisu pole, noored ise otsustasid, et osaleme programmis – õpilaste eelhäälestus oli positiivsem ja märkimisväärseid probleeme polnudki. Ega keegi meist ju ette teadnud, kuidas läheb.

Minu silmis peaks see tõesti kohustus-

lik olema – on vajalik, et inimene saaks selle kogemuse. Kui see oleks vabatahtlik, on noorel lihtne öelda, et ei viitsi ja ei tee, ning ta ei saagi teada, mis tunne see on. Kui ka tunned, et vabatahtluse juures vabast ajast panustamine sulle ei sobi, on seegi kogemus. Tänavusel lennul seda muret siiski pole, nad on lausa õnnelikud, et said osaleda. Ühiselt koos sõprade-klassikaaslastega minna on ju ka lihtsam kui üksi ning pigem võiks sellest mõelda kui võimalusest, mitte kohustusest.

Kui enne programmi algust tunnis vabatahtlustes panustamisest rääkis, tutvustasin õpilastele ka tõsiasja, et mujal maailmas hinnatakse töövestlustel vabatahtlikke panustajaid väga kõrgelt. Seegi võiks neile motivatsiooni anda.

Üllatusi?

Mullu tegi asja lisaks õpilaste trotsile raskeks see, et vabatahtlused polnud valmis. Nad polnud mõelnud, mida noored või noortega võiks teha. See oli kurb, kui noored tulid tagasi ja rääkisid, et neil lasti isiklike asju ajada, saadeti tegema midagi, mis polnud ühendusega seotud, või ei osatud nendega midagi peale hakata, noor tundis end üldse üleliigsena. Siis nagu ei oskagi midagi teha, aga eks kõik õpivad. Paljud ühendused loobusid ning need, kes tänavu programmi jäid, olid valmis. Võibolla ka sellepärast oli tänavune kogemus positiivsem ja tulemuslikum.

Eriline valmisolek on MTÜs Saagu Valgus ja sealsel juhendajal Alma Linderil. Ta võtab noori vastu, võtab rohkem ja erinevatel aegadel, tal on alati neile läbimõeldud tegevust pakkuda, hästi tänuväärne on tema panus ka kõigile neile, kes hiljaks jäänud või ei leia endale ise tegevust.

Mida kogukonnapraktika noortele annab?

Palju rohkem kui ükskõik milline koolitund! Esiteks praktiline tegevus, reaalne kokkupuude ühiskonnaelu mingi tahuga. Nad teadvustavad varem raamatutest loetud teksti, nt kui palju on vaeseid ja toimetulekuraskustes peresid, nendegi kodulinnas. Õpikust loetuna see jutt nende teadvusega ei haaku, kuid kui tassivad toidupakke reaalsele inimestele, siis teadvustavad.

Oleme varem 9. klassidega teinud koos Mondoga heategevusprojekte, et noored saaksid tunde, et konkreetselt temast midagi sõltub, ta saabki midagi muuta

ja mõjutada, ja isegi kui see on väike asi, on ta tegevusel mingi mõte ja tulemus. Hästi oluline on kogeda seda, kui hea on anda. Triviaalne tõde, et andmisrõõm on suurem, aga enamasti on noored seni ikka ainult saajad olnud. Nüüd nad kogevad, et neilgi on anda. Et selleks ei pea minema Aafrikasse ega annetama miljoneid, saab aidata ja midagi paremaks muuta ka oma pisikesse panusega. Sügav kummardus kõikidele vabaihendustele, kes suudavad seda tunnet pakkuda!

Kuna me elame üldiselt vinguvast ühiskonnas, siis saame vastanduda vingumisele panustamisega: saame ise ära teha, selle asemel et oodata, et keegi kuskil tuleb ja teeb su elu ilusaks ja heaks.

Sotsiaalseid oskusi annab see ka: pead oma mullist väljuma, looma kontakti võõrastega, hakkama midagi korraldama. Ega kõik inimesed ole väga lähedad suhtlejad ja head organiseerijad, paljudele on see väga raske, noored on hästi kapseldunud ja suhtlevad vähe, mõnele on selline asi täielik eneseületamine.

Ja veel, noored ütlevad alguses, et pole aega, aga pärast räägivad, et see õpetas neile ka ajaplaneerimist – sa mõtled oma toimetused ringi ja mahutad vajalikud tegemised ära.

Kui palju kogukonnapraktika õpetajale tööd juurde teeb või vähemaks võtab?

Mina ei tee oma elu keerulisemaks, ei tee lisatunde, ei lase pärast esseesid kirjutada. Saan küll nende asjade mõttest aru, aga ma ei pane sinna tohutut auru, protsessis osalemine on mulle tähtsam kui hilisem analüüs. Muidugi teeme ka meie kokkuvõtva tunni, kus rühmatöödes ja esitlustes analüüsime, mis oli praktikas osalemise positiivne kogemus ja mis just väga hästi ei õnnestunud. Samuti käisid tänavused abiturientid tutvustamas kogukonnapraktikal kogetut 11. klassidele, kel on sama asi ees järgmisel õppeaastal. Kuid raskemaks see minu tööd ei tee.

Kogukonnapraktika kogemus tuleb kasuks, kui räägime tunnis kodanikuühiskonnast ja kolmandast sektorist. Noortel on pilt olemas, mida see endast kujutab, ja kui teen selle peale tööd, siis pärast praktikat oskavad kõik näiteid tuua, varem oli see võõras maailm. Kindlasti avardab see maailmapilti ja isegi kui õpilane tuleb praktikalt tagasi negatiivsete kogemustega, saab sedagi analüüsida.

Ma ei lase õpilastel praktika teemal esseed kirjutada, kuid kui palusin neil saata mulle meil digiallkirjaga, siis tekkis klassis küsimus, et mida nad allkirjastavad. Leppisime kokku, et nad kirjutavad, kuidas neil praktika läks, ning saadavad selle koos allkirjaga. Mõni pani kaks põgusat lauset, aga sain ka pikki kirju, mis nad ilma mingi esseekohustuseta spontaanselt kirjutasiid.

Tallinna Ülikoolis töötav hariduspsühholoog GRETE ARRO

Milliseid üldpädevusi praktiline osalemine vabaihenduste töös kooliõpilastele annab?

Esmalt tahan öelda, et niipalju kui ma kogukonnapraktika ideest aru saan, tundub see ääretult vahva ja vajalik asi – selge eesmärgiga ja läbimõeldud teostusega viis noori haarata vastutustundliku kodanikkonna kujunemise protsessi. Kuna ma olen seotud üldpädevuste temaatikaga ja sealhulgas on meie teadusprojektid huvi tundnud, kuidas pädevuste arendamise tulemuslikkusest aru saada või paremini mõista, kuidas pädevusi toetada, siis tekib kohe ka põnevus, et mida see kogukonnapraktika siis õpilastega “teeb”. Mis juhtuks, kui vaadata, mismoodi nn kodanikupädevus enne ja pärast praktikat (ja võibolla ka aastaid hiljem) osalejates muutunud on ja milles väljendub, võrreldes nendega, kellel vabaihenduste töösse sukeldumise võimalust ei olnud.

Mõnikord on nii, et kui katsetatakse mõnda uut õppimisviisi, siis sugugi kõik õpilased ei “võida” sellest, vaid näiteks ainult mõnel alagrupil on lähenemisest tolku, ülejäänud aga kehitavad õlgu või ei mõista täpselt, mida teha ja milleks see kõik. See ei ütle, et programmid kuidagi pahad on – pigem on nad kõik pidevas arenguprotsessis, selgitamaks, kuidas jõuda hea asjaga tulemuslikult kõigi erinevate-omanäoliste õpilasteni. Tõsiasi, et kogukonnapraktika on paljudele noortele tõsist mõtlemisainet ja uusi mõtestatud kogemusi andnud, on ju väga rõõmustav. Veel suurem rõõm oleks, kui see kasulik kogemus ühestki õpilasest mingil ebaselgel põhjusel mööda ei läheks.

Nii palju kui ma kogukonnapraktika läbiviimise korraldusest kuulnud olen, tundub, et saaks veel mõne asja peale

mõelda. Näiteks praegune alguses sunduslik töökorraldus olevat suhteliselt edukas – noored lähevad alguses pika hambaga, aga pärast haakuvad ja mõtestavad kogemust väärtuslikuna. Samas on motivatsiooniuringutest teada, et teine viis – katsuda alguses aidata õpilaste “sisse” autonoomset motivatsiooni luua ja seda õpilastele tähenduslikul tasandil mõtestada – võiks tekitada ehk isegi parema eelhäälestuse.

Lapsed on liiga nutikad, et mitte märgata “kohustusliku vabatahtlikkuse” vastuolu, ja see vastuolu tegelikult ähmastab kodanikuühiskonna ja vabaihenduste sisulist tähendust, “topeltstandardine” kodanikuühiskonna idee võib jätta teistsuguse maitse, kui tahetakse. Inimesed, kes keskkoolist maailma lähevad, võiksid harjuda asju tegema nii, et nad enne mõtestavad tegevuse olulisuse enda jaoks ära ja siis tööpoolest, lähtuvalt autonoomsest motivatsioonist, püsivad ja pingutavad valitud tegevuse juures. See kõlab võibolla utopistlikult, aga meil polegi täna võibolla koolikontekstis väga pikaajalist süsteemset autonoomse motivatsiooni toetamise kogemust.

Uitmõttena: võibolla saaks õpetaja ilma jõumeetodita disainida ühe eelneva tunni, kus õpilane ise jõuab selleni, et nüüd on maailm selles faasis, kus me ise teeme midagi mingi konkreetse olukorra muutmiseks.

Motivatsiooniurijad on pikalt uurinud, kuidas motivatsiooni n-ö inimeste sisse panna, et nad tahaks asju teha pigem “sisemisest palangust”. Edward Deci ja Richard Ryan on isemääramisteoorias leidnud, et autonoomseks motivatsiooniks peaksid olema korraga täidetud kolm psühholoogilist baasvajadust: seotus – tunne, et mind aktsepteeritakse, tohin olla see, kes olen, mul on kaaslaste-õpetajatega turvaline; kompetentsus – tunne, et tulen oma ülesannetega toime ja saan eduelamusi; ning autonoomia – tunne, et saan (mingites piirides) teha ise valikuid, ja teadmine, et midagi on minu kontrolli all ja minu valida-juhtida. Mulle näib, et vabaihendused suuresti selle pealt toimivadki, et nendes tegutsejad on omavahel mõnus kamp (seotus), nad teevad midagi realselt ära (kompetentsus) ja saavad oma tegutsemise suunda ise määrata (autonoomia) – imelik tõdemus, et inimesed teevad tasuta asju sageli pühendunumalt kui tasu eest, on selles teoorias kirjeldatud põhi-

Sügisel võõrustas EMSLi Kogukonnapraktika tiim kolme praktikanti: Viktoria Romanova, Anna Grund ja Jekaterina Fedotova Tallinna Mustamäe Humanitaargümnaasiumist. Praktika läks korda, noored nakatusid hea kodaniku pisikuga.

Aliona Galazan

vajadustega kenasti selgitatav. Kogukonnapraktika pakub ilmselt gümnaasistidest praktikantidele nendesamade baasvajaduste täidetust. Kool võiks ka.

Kokkuvõttes on minul kindlasti keeruline täpselt öelda, mida praktika õpilastega "teeb". Noored ja nende taustad on väga erinevad, nii võib mõni mingil põhjusel saada ka vähem kasulikku kogemuse. Samas on teada, et kõigil inimestel saab kõiki oskusi-omadusi arendada ja igalt poolt saab midagi õppida. Kogukonnapraktika tundub selleks mõnus keskkond – see on justkui kompleksne harjutus, mis on seotud päriseluga, ent võiks toetada abstraktsemat väärtuspädevust, kui õpilased oma kogemust ka mõtestavad; samuti teavitab see noort ressursidest, millega saab edaspidi ühiskonda panustada.

Päris seda vist ei saa loota, et kõigil areneb kodanikupädevus ühe programmi mõjul ning täpselt ühtemoodi. See on siiski vaid üks kogemus ja õpilaste arengukeskkonnas on korraga väga palju omavahel seotud tegureid, osa seotud nende endi ja osa keskkonnaga. Võib loota, et inimene hakkab pärast kogukonnapraktika kogemust veidi teistmoodi mõtlema, uut infot otsima, infokilde seostama, oskab suhelda veidi teistsugustes olukordades. Väitmiseks, et endised häbenejad on nüüd suhtlejad, ükskõiksetest on saanud aktivistid ja kõik mõtestavad maailma küpsemalt, tuleb

neid omadusi-oskusi aga enne ja pärast praktikat hinnata. Tõepoolest oleks huvitav teada, kas Kogukonnapraktikas osalenud on need, kes viivad näiteks viie või kümne aasta pärast läbi erinevaid ühiskondlikke aspekte kaasavaid muutusi, algatavad uusi asju ja ehk... juhendavad uusi kogukonnapraktikuid?

Kogukonnapraktikant RASMUS KÜBE (19)
Ülenurme Gümnaasiumi abiturient osales Ülenurme noortekeskuse töös. Praktika käigus tegi ta noortekeskusele video ja mõned plakatid ning tegeles lastega.

Mis tundega praktikale läksid ja mis tundega tulid?

Enne ei arvanud ma sellest suurt midagi, alguses pigem ei viitsinud teha – see ei tekitanud huvi ja kujutlesin, et peab palju tööd rabama. Nüüd on arvamus muidugi muutunud. See on kõigile pooltele hästi kasulik kogemus. Mina sain aidata enda kohalikku noortekeskust, sain kasvatada iseloomu, õppisin ka töötegemist. Teistele head teha on mõnus.

See praktika-aeg ei olnud pikk, nii et teiseks inimeseks see mind just ei teinud, aga huvitav oli. Sain kogemust juurde, saan ka CVs kirjutada, et käisin vabatahtlikuna tööl.

Üllatusi?

See oligi üllatus, et raske töö asemel oli tore. Olime noortekeskuse juhatajat, kes oli ühtlasi praktika juhendaja, ka varem aidanud, nii et teadsin kohe, mis ma praktikakohaks valin, seal suurt üllatust ei olnud.

Mida paremini saaks teha?

Meie koolis oli meie klass esimene Kogukonnapraktikal osaleja ja me ei teadnud üldse, kuhu me läheme ja mis saama hakkab. Selliste uutele tulijatele võiks näidata teiste koolide eelmiste aastate tulemusi ja rohkem rääkida. Nüüd on küll hea teistele näidata, mis eelmisel aastal tehti ja miks see oluline on.

Miks on?

Kõik pooled saavad ju kasu. Praktika tegija saab kogemust ja vabaühendus, keda aidatakse, saab abi. See on väga äge asi! Väga vajalik gümnaasiumiõpilasele, kes saavad enne oma elu alustamist, iseseisvumist teha tööd. Mõni ei saagi äkki muidu seda kogemust kätte.

Kas kaalud ka edaspidi vabatahtlikutööd?

Eks me aitame edaspidi ikka ka. Kui keegi palub midagi, muidugi ma kaalun aitamist. Kõik oleneb inimesest ja kuidas ta küsib. Ja seda, mida ma oskan, on muidugi toredam teha.

42 000 000 sammu muutustele lähemal

Martin A. Noorkõiv kirjutab põhjustest, miks ta – nii harva kui üldse annetab – usaldab oma raha ühele maailma veebiaktivismi lipulaevale Avaazile: kodanike kaasamise kõrgem pilootaž ja reaalsed tulemused maailma muutmisel.

Veebiaktivismi maine on viimaste aastate jooksul veidi kahvatunud. Facebookis levivad *viral*-videod, toimuvad *hashtag*-lahingud ja virtuaalsed allkirjakogumised, kuid neid kõiki paistab ühendavat sama loogika – kiire ja suur tähelepanu, aga vähe reaalset mõju. Hii-reklikk allkirja andmiseks või “meeldib”-nupul ei paista maksvat midagi. Seda on lihtne anda ja sama lihtne unustada. Reaalne aktivism eeldab aga reaalset aktiivsust. Reaalses maailmas.

Avaaz.org on vähemalt esmapilgul üks järjekordne veebileht, kus kogutakse inimeste allkirju ühiskonnaprobleemide vastu võitlemiseks. Esmasel vaatlusel ei erine Avaaz kuidagi Eesti Petitsioon.ee-st või globaalselt haardelt isegi suuremast (üle 125 miljoni allkirja 2015. aastal) Change.org keskkonnast. Lähem vaatlus

näitab aga midagi muud.

Sulaselge poliitika

Avaazi asutaja Ricken Patel on lapsest peale tahtnud maailma parandada. India-Keenia päritolu, aga Kanadas üles kasvanud Ricken ei ole tavaline inimene. Läbi elu, erinevates õppeasutustes Oxfordist Harvardini, on ta võidelnud. Võidelnud ebaõigluse, passiivsuse ja ignorantsuse vastu. Seda teeb ta alates 2007. aastast ka Avaazi kaudu.

Avaazi veebilehel öeldakse varjamatult, et tegemist on poliitilise organisatsiooniga. Ameerikas tähendab see muuseas, et neile tehtavad annetused ei ole maksumabad. Põhjus, miks nad on valinud sellise esmapilgul kahjuliku lähenemise, on lihtne – see võimaldab neil vabalt teha ja öelda, mida õigeks peavad. Seni, kuni

nad püsivad seaduste piirides, ei saa USA valitsus nende tegevust kuidagi piirata.

Siit jõuamegi Avaazi erilisuseni – nad ei püsi veebis. Nad ei korralda lihtsalt petitioone, vaid valivad kõige teravama ühiskondliku ebaõigluse probleemi, mille suudavad leida, ning siis organiseerivad selle lahendamise, ükskõik mida selleks teha tuleb.

Suurepärane näide Avaazi meetodite mitmekesisusest on nende püüe peatada meediamaagnaat Rupert Murdoch'i plaani osta Suurbritannia telekommunikatsioon BskyB. Avaaz ostis annetuste toel täisleheküljed reklaami Ühendkuningriigi suurimates ajalehtedes, kus kritiseeriti Murdoch'i varasemat äritegevust. Tellis, jällegi annetuste toel, kolm juriidilist hinnangut ostutehinguga seotud õigusaktide kohta, mis leidsid tehingu juures hulganiisti juriidilisi puudujääke. Korraldas parlamendi ees massimeeleavaldusi ning muuseas korjas ka 340 000 allkirja. 48 tunni jooksul.

Murdoch'i ostuplaanid ebaõnnestusid. Hulk Ühendkuningriigi poliitikuid ja meediaväljaandeid on veendunud, et ilma

Avaazi agressiivse sekkumiseta ei oleks seda juhtunud.

BskyB lugu on üsna ilmekas näide Avaazi lähenemisest. Nende tegevus on väga läbimõeldud – nad sekkuvad siis ja ainult siis, kui teavad, mida on üldse mõtet teha. Esimese asjana uurivad nad välja, keda on vaja mõjutada, milliseid tulemusi on realistlikult võimalik saavutada ning mis võiks tegelike sammude astumist kõige paremini tingida.

Selline tegutsemine eeldab suurt ja väga võimekat meeskonda ning selline meeskond eeldab head rahastust. 100% Avaazi sissetulekutest on pärit kogukonna liikmete annetustest – 2015. aastal annetasid need liikmed globaalselt õigluse eest võitluse pidamiseks kokku 15,1 miljonit dollarit. Pea kolm miljonit sellest rahast kulus selleks, et võimaldada Avaazil tegutseda füüsiliselt neis riikides, kus parasjagu probleeme lahendati.

Kaasatud kogukond

Avaazis allkirju andvad inimesed ei ole ka lihtsalt veebiaktivistid. Igal aastal viib Avaaz läbi hääletuse kõigi oma kogukon-

na liikmete seas, et kaardistada kõige olulisemad probleemid planeedil ning valida uued fookused, millest saavad alguse nende suurimad ettevõtmised.

2015. aastal oli kogukonna otsuseks päästa Maa ökoloogilisest kollapsist. Seega võeti ette kliimamuutuste teema. Avaaz oli üks mitmest organisatsioonist, kelle eestvedamisel korraldati 2014. aasta alguses kliimamarss New Yorgis, millest võttis osa üle 400 000 inimese. Marsi käigus andis Patel üle kaks miljonit allkirja ÜRO peasekretär Ban Ki-moonile, millega nõuti ÜRO kohtumistelt tegelikke kokkuleppeid kliimamuutuste peatamiseks. Mõned kuud hiljem sõlmiti USA-Hiina CO₂ emissioonide vähendamise kokkulepe ning 2015. aastal võeti Pariisis vastu ajalooline kokkulepe suurema osa maailma riikide vahel.

Avaazi kogukonnaliikmed on tänu sellisele kaasatuse astmele ühe seletava e-kirja peale lisaks allkirjade andmisele sageli valmis ka raha välja käima, poliitikele kirju kirjutama, ning kui tõesti on oluline hetk, siis ka arvuti tagant püsti tõusma ja protestima tulema. Selline pühendumus on pärit ühestainsast kohast

– tulemustest. Nende kogukond usub tänu kogemusele, et Avaaz suudab päriselt ära teha selle, mida lubab, mitte ei tekita ainult lärmi sotsiaalmeedias. See, rohkem kui miski muu, veenab 42 miljonit inimest jätkuvalt panustama.

Lihtne on kogemata Avaazi mõju selliste narratiivide kaudu ületähtsustada, kuid veel lihtsam on see küünilise muige saatel märkamata jätta. Maailm ei ole ilmselgelt nii mustvalge, et üht organisatsiooni võiks pidada kogu planeeti mõjutavate sündmuste elluviijaks. See aga ei tähenda, et ühel organisatsioonil ei saa olla tegelikku mõju globaalsetele protsessidele. Eriti, kui on leitud kuldne kesktee lihtsasti miljoniteni jõudva veebiaktiivse ja ning palju keerulisema praktilise kohapealse organiseerimise vahel. Ning just seda paistab Avaaz olevat teinud.

Allikad ja lisalugemist:

www.avaaz.org/en/highlights.php

www.intelligentlifemagazine.com/content/features/robert-butler/man-behind-avaaz

www.theguardian.com/world/2011/jul/20/avaaz-activism-slactivism-clickivism

9/11

tragöödia ja kodanikuharidus ühes pakendis

EMSLi uuringugrupp ehk **SIIM TUISK** tutvustab Robert D. Putnami tõdemust, et 9/11 terroriakt aktiveeris ühiskondlikult ja poliitiliselt terve põlvkonna jagu inimesi.

Thomas H. Sander ja Robert D. Putnam kirjutasid 2010. aastal artikli “Still Bowling Alone?”, mis käsitleb Putnami hittraamatust “Bowling Alone: America’s Declining Social Capital” 2000. aastal kirja pandut ja sellele järgnenud kümne aasta jooksul juhtunut. Mõne lausega kokkuvõetult: Ameerika kodanikuaktiivsus vähenes 2001. aastani järjest, st iga järgnev põlvkond oli vähem aktiiv-

ne; 9/11 kasvatas aga aktiivsust nii poliitika huviliste kui ka poliitikast rääkijate seas.

Tõus võimaldas Barack Obamal noorte vabatahtlike abiga valimised võita ning aastal 2010 oli ühe mõõdikuna 36% ülikoolide esmakursuslastest viimase aasta jooksul poliitilisi arutelusid pidanud. Ühtepidi see võib tunduda väike, aga veel aastal 2001, enne lennukite kokkupõrget

New Yorgi tunnuseks olnud hoonetega, oli see hulk vaid 16%. Artikli põhiküsimusteks olidki, miks, kes ja kuidas muutusid terroriakti järel aktiivsemaks.

Putnam on välja toonud, kuidas teises maailmasõjas võidelnud ameeriklased on oma lastelastega võrreldes kaks korda usaldavamad, käivad 75% tõenäolisemalt valimas ja osalevad rohkem kui kaks korda sagedamini kogukondlikes projektides. Kuid nende aktiivsus ei kandunud üle lastele ega lastelastele. 2000. aastal ilmunud raamatu “Bowling Alone” järelsõnas teeb autor Putnam ühe prohvetliku tõdemuse: suur rahvuslik kriis võiks noorte osalust

taas kasvatada ja üksikuid positiivseid märke on vabatahtliku panustamise levikus juba näha. Aasta hiljem juhtus see, mida praegu märgitakse “koodiga” 9/11: terroristid kaaperdasid reisilennukid ja juhtisid need New Yorgi kõrghoonetesse – hävisid nii lennukid kui ka hooned, enam kui 3000 inimesest rääkimata.

Ja järsku huvitusid kõik, eriti noored, poliitikast. Täiskasvanute seas langes aktiivsus varsti pärast tragöödiat tagasi tavapärasele tasemele, kuid kord “äratatud” noored jäidki aktiivseks. Rünnak tõestas, et me oleme kõik seotud, ning isegi need, kel on õnn elada privilegeeritumas piirkonnas, sõltuvad ühiskondliku ohu tasemest ja riigi pakutavatest turvavõrkudest. Kas kodanikuaktiivsus jääb kõrgele ka Lähis-Ida pagulaskriisist või globaalsest soojenemisest tingitud ärevuse tõttu, selgub hiljem.

“Still Bowling Alone?” käib läbi ka mõned terroriaktist sõltumatud muutused- uutised, näiteks Twitteri ja Facebooki kasutamise poliitilistes kampaaniates ja selle, kuidas rohujuuretaseandide tegevused, mis olid valimiste võitmiseks hädavajalikud, pakkusid justkui sissejuhatust võimu teostamiseks, koolitades teisipidi ka rahvast. Aktiveerunute hulgas levis ka arvamus, et igal valimisel hääletamine on kodaniku kohus. Kuna võidu tõenäosus suurenes oluliselt massilise vabatahtlike kasutamise ja nende koolitamisega, siis muutusid kampaaniad sellisest mudelist sõltuvaks. Kui aktiveeritud vabatahtlikud jäävad ka edaspidi poliitikast huvitatuks, jälgides neile olulisi teemasid, võib just nõnda kodanikuaktiivsus püsivalt kõrgemale tasemele jääda. Kuid praegu on aktiivsuse languse või tõusu püsivuse kohta veel vähe andmeid.

Väga oluline küsimus on ka see, kes muutus aktiivsemaks. Kellel oli võimalus ja kes pigem jäi välja? Aktiivsemad olid pigem kõrgemalt haritud järglased ja tõus ei laienenud töölisklassi poegadele. See lõhe eri sotsiaalsete klasside valikute vahel süveneb järjest. Erand oli vaid mustanahaliste seas, seal ei paistnud nii tugevat erinevust, aga Ameerika Ühendriikides elavad mustanahalised on keskmiselt vähem aktiivsed niikuinii.

Nendel lastel, kel “pole midagi”, on järjest vähem ka sotsiaalset kapitali. Nad pigem ei käi kirikus, on koolivälisel ajal üksinda ega loo sisukaid sidemeid

vanemate ega mentoritega, käivad vähem trennis ja huviringides ja kui mõõta indikaatorit indikaatori järel, enesehinnangust akadeemilise edasiminekuni, sõpruskonna variatsiooni ja suuruseni, vabatahtlikkuseni, siis need, “kel on”, liiguvad üles ja need, “kel pole”, alla. See on just sotsiaalne erinevus – klassi-, mitte

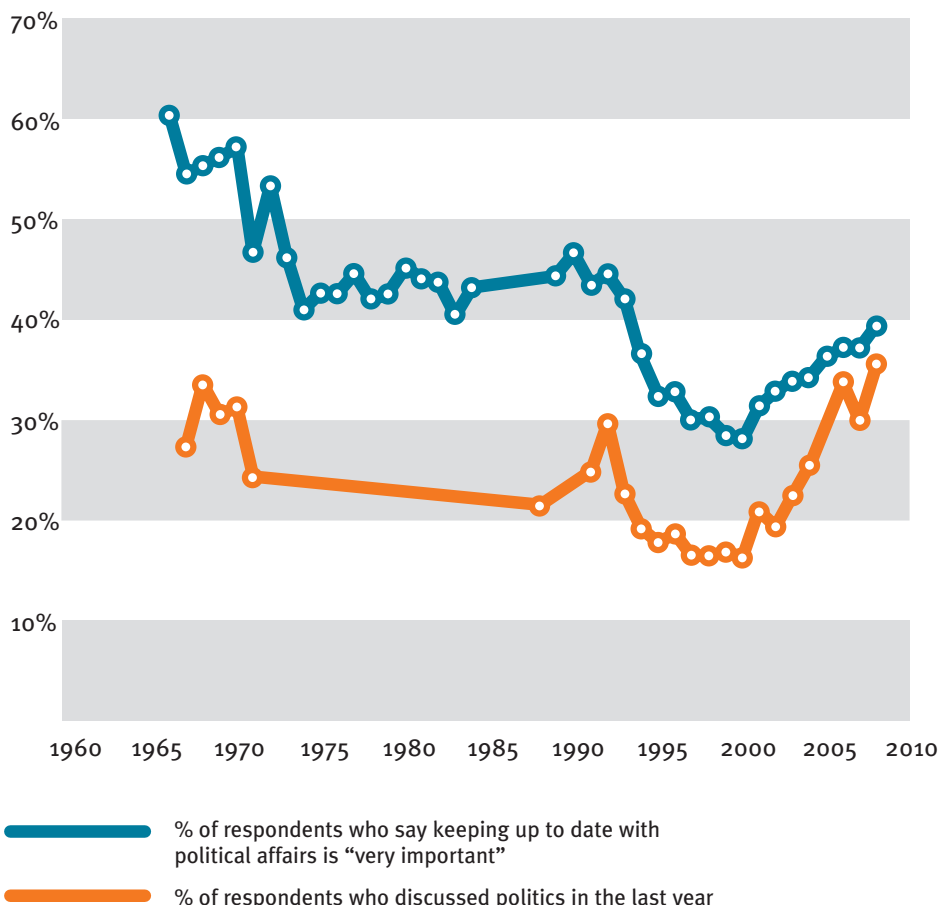
kõigil on võimalus ülespoole liikuda ja alustatakse enam-vähem samast punktist. Loomulikult pole see kõigi jaoks reaalne, tõdeb Putnam, aga mõtteviisina on laialt levinud. Mida enam erinevad nähtavalt aga alguspunkt ja liikumiskiirus, seda laiemalt kaob usk Ameerika unelmasse, mis muutub vaid mõnesse konkreetsesse privilegeeritud klassi kuulujate omaks.

PS: Võtan endale vabaduse lisada siia üks lõik Ameerika poliitikast, mida ei olnud refereeringu aluseks olevas artiklis kirjutan. Teatud tüüpi alternatiivi kastiühiskonna perspektiivile pakub isegi Donald Trump. Laias laastus on tema toetajaskond tunnipalga saajad, kelle ostujõud ja poliitiline olulisus on mitu kümnendit vähenenud. Kui Trumpi üles äratatud inimesed teemadesse ka sisuliselt süvenema hakkaksid, siis võib olla tõenäoline, et mõlema suure partei programmidesse lisatakse ka neid puudutavaid teemasid – mitte vaid pensionäridele, investoritele ja kindlast palgast elavatele suunatud, sest viimased kolm on suutnud aktiivselt oma huve kaitsta. Aeg näitab, kas vihast ja ilmajätusest sünnib ka midagi positiivset või kanaldub see pigem hävitavalt.

Täiskasvanute seas langes aktiivsus varsti pärast tragöödiat tagasi tavapärasele tasemele, kuid kord “äratatud” noored jäidki aktiivseks.

rassierinevus. Kui neid erinevusi ei hakata jõuliselt vähendada, võime varsti rääkida Ühendriikidest kui kastiühiskonnast.

Seni on olnud Ameerikas ühiskondlik arusaam, et ei ole vahet, kui kõrgele keegi saavutusredelil ronida suudab (ka Warren Buffeti või Bill Gatesi tasemele), kui

ANDREI LIIMETS palus **CHRIS HOLTBY**l vaadata tagasi neljale ja poolele aastale Briti suursaadikuna Eestis. Kahju on minna ja andke endale aega, on tema põhilised sõnumid. Teemasid, mis Suurbritannia suursaadikul Chris Holtbyl silmad põlema panevad, jagub – haridus, tehnoloogia, poliitika avatus või sport.

Chris Holtby:

kui eestlane ütleb, et ta teeb midagi ära, siis ta päriselt ka teeb ära

Ametiaja lõpusirge lubab teha kokkuvõtteid ning püüan temalt uurida Eesti kodanikuhariduse ja -aktiivsuse teemadel, kuid ikka ja jälle jõuame tagasi suurte küsimusteni, ühiskonna põhi-väärtustest põlvkondade vahetumiseni.

Teie aeg praeguses ametis hakkab lõpukorrale jõudma. Kuidas need neli ja pool aastat kokku võtate?

On olnud väga huvitav ja põnev aeg. Mul pole mingit tahtmist Eestist lahkuda, kuna ma ei kujuta ette, kust leida sama põnev kombinatsioon väljakutsetest, loovusest ja positiivsetest inimestest, kes soovivad muutustes osaleda. Ka saatkond on püüdnud positiivseid asju teha ja rohkelt kontakte luua – et me poleks siin lihtsalt poliitiline esindus, vaid oleksime kaasatud kohalikku ellu ja otsiksime, kus just meie saame panustada.

Milliseid positiivseid asju te silmas peate?

Oleme tegelenud väga paljude projektidega, mis on seotud võrdsete võimalustega – soolise võrdõiguslikkusega, puuetega inimestega, kurtidega. Mõlemad mu vanemad on kurdid, mistõttu see on minu jaoks eriti lähedane valdkond. Palju oleme tegelenud ka noortega, eriti vähemate võimalustega noortega, kellega töötamiseks soovime jagada Suurbritannia kogemusi. Aga püüame anda edasi ka muid oskusi, näiteks eelmisel nädalal oli siin nädalaks koolitaja Suurbritanniast, kes rääkis Narvas, Tartus, Pärnus ja Tallinnas sellest, et avalik kõnelemine pole nii raske, kui arvatakse, ja et tegu on olulise oskusega, mis aitab saavutada edu äris, poliitikas, õpetajatöös ja paljudes muudes ettevõtmistes.

Millised on olnud negatiivsed üllatused?

Eks seda peegeldavad paljud saadikuna tehtud algatused. Ebavõrdsus oma mitme tasandiga on probleem. Ma arvan, et eestlased arvavad, nagu britidki, et usuvad demokraatiasse, võrdsusse, inimõigustesse. Aga kui vaadata praktikast, siis on Eestil on suuri väljakutseid näiteks soolise võrdõiguslikkuse ja vähemuste õiguste, puudega inimeste rolli osas, aga ma usun, et need on asjad, mis nõuavad ennekõike aega. See on ka ajaloolise pärandi küsimus. Põlvkonnad vahetuvad, aeg möödub, paljud neist muredest saavad korda. Aga siin ja praegu on paljudel kindlasti keeruline.

Eestlastele meeldib mõelda endast kui kiirelt arenevast ühiskonnast. Kas teie siin oldud aja jooksul olete mingeid trende või arengut märganud?

Selle lühikese aja jooksul on pandud üha rohkem rõhku erinevatele ühiskondlikele algatustele, sotsiaalsele ettevõtlusele ja kodanike initsiatiivile tegelda sotsiaalsete probleemidega ilma, et loodetaks üksnes valitsusele. Ma olen näinud ka kasvavat heategevust, abivajajatele annetavad nii inividid kui ka ettevõtted – tösi, endiselt mitte piisavalt palju. Minu seisukoht on teada: oleks hea, kui valitsus võtaks neid küsimusi maksusüsteemis arvesse. Suurbritannias annetatakse hea-

Ma usun, et 20 aasta pärast ei pruugi olla rohkem inimesi tänavatel, küll aga rohkem neid, kes tahavad aktiivselt osaleda ümbritseva keskkonna kujunemises.

tegevuseks rohkelt ja seda osaliselt põhjusel, et maksusüsteem soosib heategevust. Pole minu asi siinsesse valitsemisesse sekkuda, kuid selline on meie kogemus. Aga positiivne trend on Eestis olemas ja selle hoidmiseks on vaja valitsuse tuge.

Mulle tundub, et Eestis on suureks arengutõkestajaks väikese riigi kohta hämmastavalt rohked suhtlusbarjäärid sektorite vahel. Riik ajab oma asja, erasektor oma, vabakond oma, sageli ei räägita soove ja plaane piisavalt läbi. Kas nõustute selle hinnanguga ja kui, siis kuidas olukorda muuta?

On ka näiteid, kus sektoriteülene koostöö töötab väga hästi. Üks hea näide on Toidupank, mille peamine eestvedaja on kolmanda sektori organisatsioon, aga kes töötab koostöös kohaliku omavalitsuse, ettevõtete ja vabatahtlikega. Ka saatkond on Toidupangaga rohkelt koostööd teinud. Ma ei tea, kuidas lood mujal on, aga eeskujud on olemas. Ma arvan, et ma näen olukorda natuke optimistlikumalt.

Hea kuulda. Kui ma ütlen “Eesti kodanikuühiskond”, siis mis teie

jaoks esimesena pähe tuleb?

Üks statistilisi näitajaid, mis mulle enim muljet avaldab, on kandidaatide arv kohalike omavalitsuste valimistel: tohutult suur hulk inimesi tahab osaleda Eesti juhtimises. Eestis on ka väga elav meedia, elanike arvu kohta on teil tohutu hulk lehti ja meediat, kes ühiskonnas toimuvat kriitiliselt jälgib. Meedia on vaba ja survestab ka otsusetegijaid ja see on väga oluline. Raske on käsitleda kodanikuühiskonda kui tervikut, aga oluline on see, et on palju inimesi, kes on kriitilised ja esitavad häid küsimusi.

Kui erinev on teie kirjeldatu

Suurbritannia kodanikuühiskonnast?

Sarnasusi on päris palju. Kui vaadata valijate hulka poliitilise huvitatuse indikaatorina, siis numbrid on üsna sarnased. Öeldakse, et Suurbritannias on paljud poliitikat kaugenenud – ja paljud ongi –, aga ma arvan, et seis on Eestiga üsna sarnane. Meil on väga palju rohkem supikööke ja kohaliku tasandi probleemidega tegelevaid organisatsioone, selles on britid aktiivsemad. See võib olla põlvkondlik küsimus – näiteks on meil olnud 100 aastat, et keskenduda naiste õigustele. Eesti alles areneb, aga üha rohkem häid algatusi jõuab ka siia.

Seega küsimus on ajas, et Eesti väärtussüsteem pikema traditsiooniga demokraatiatele järele jõuaks?

Ma usun, et fundamentaalsel tasandil on väärtused üsna sarnased, aga ühiskondlikul tegelikkusel läheb aega, et väärtustele järele jõuda. Teie võrdõiguslikkust puudutav seadustik võib olla samasugune kui meil, ent tegelikkus on ikkagi erinev.

Kuidas on kodanikuosalusega – kui ma ütlen “Eesti kodanik” ja “Suurbritannia kodanik”, siis ilmselt kangastub teil silme ees kaks pilti. Kui erinevad või sarnased need on?

Tunnetuse osas, kuidas kodanikud ühiskonnaga suhestuvad, kuidas end tunnevad, on need kaks ilmselt üsna sarnased. Britid on tõenäolisemalt enam valmis tänavatele tulema ja oma häält valjult kuuldavaks tegema kui eestlased. Eestlased on samas aktiivsed sotsiaalmeedias ja teistes kanalites oma arvamust avaldama. Paljud eestlased tahavad osaleda ja aktiivsed olla, olgu kogukonnas või seadusandlikul tasandil. Võrreldes Suurbritanniaga on väga palju inimesi, kes kirjutavad meedias,

kodanikuühiskonna hääl on seal valjem.

Kas eestlased peaksid rohkem tänavatele tulema?

Ma ei kutsu üles kodanikuallumatusel! Ühiskonnad on erinevad. Kui ma käin mööda Eesti koole ja vestlen noortega Eesti arengusuundade ja Suurbritannia rolli üle, siis nad on sama julgete seisukohadega ja valmis väljakutseteks kui noored britidki. See on põlvkondlik küsimus ja ma usun, et 20 aasta pärast ei pruugi olla rohkem inimesi tänavatel, küll aga rohkem neid, kes tahavad aktiivselt osaleda ümbritseva keskkonna kujunemises.

Mis on kodanikuaktiivsuse osas suurim õppetund, mis Suurbritannial Eestile anda ja vastupidi?

Teil on paremad koolitulemused kui meil, seega tuleb olla kriitikaga väga ettevaatlik. Mida aga briti koolid annavad, on teatav riskivalmidus: julgus vigu teha ja riskida, tahtmine oma arvamusi avaldada. Siinset haridussüsteemi edendatakse ülevalt alla, Suurbritannias aga alt üles. Eesti õpilased kardavad seetõttu eksida ja see on teatavale ühiskonna arengustaadiumile sümptomaatiline – inimestele ei meeldi suuri riske võtta. Samal ajal ütleb ettevõtjate ja idufirmade õppetund, et jah, sa põrudki kolm-neli korda. Läbikukkumist on raske vastu võtta.

Teie valitsus pole võlgades, teil on ettevaatlik lähenemine, see on imetusväärne, aga eriti ettevõtluses tuleb riskida. Ja ma saan aru, et teie ajaloolise kogemuse tõttu on palju inimesi, kes ei taha riske, kes tahavad olla võimalikult rahul sellega, mis juba on.

Suurbritannia kogemus hoiatab siinkohal: me ei ole enam majanduslikult kõige konkurentsivõimelisemad, tehaseid jääb üha vähemaks, kuid meie edu toetub innovatsioonile ja keskendutakse kõrge lisaväärtusega tootmisele. Traditsioonilisest mugavustsoonist tuleb liikuda uutesse valdkondadesse, sest nii säilib konkurentsivõime, aga see on tohutu väljakutse. Suur osa taandub just riskivalmidusele, loovusele, innovatsioonile, ja neid ei pruugi ühiskond alati toetada, nõudes konformismi või kuulekust omaenda ideede julge avaldamise asemel.

Teil on olnud võimalus vaadata kõrvalt ka kaht suuremat lõhet Eesti

ühiskonnas, mis meil on iseseisvusaja jooksul olnud – kooseluseaduse ja pagulaskriisi juures. Kuidas on Ühendkuningriik suutnud nende teemadega hakkama saada?

Ega meilgi kerge ole. Paljud inimesed on nende teemade tõttu rahulolematud. Taas, tegu on osaliselt aja küsimusega, näiteks integratsiooni puhul – oleme ju näinud immigratsioonilaineid viiekümneandest saati, nii väljastpoolt Euroopast kui ka Euroopa seest. Üleüldiselt oleme ikkagi tolerantne ühiskond, mis ei tähenda, et meil probleeme poleks. Näeme vaeva, et säilitada oma põhimõtteid, et kõigil peavad olema võrdsed võimalused. Aga näen ka siin üha enam, et aeg läheb edasi ja eri etnilise taustaga inimesed teevad üha enam koostööd, kasvõi samas kontoris, kus neil on ühised eesmärgid. Küsimus on selles, kui palju on ühendavaid asju väljastpoolt töökohta. Kui koos üles kasvatakse, koos töötatakse, koos õpitakse, siis seda enam veedetakse ka aega koos. Tallinnas on tulemusi juba näha, mujal Eestis läheb aega. Sport on siin põnev näide, teie jalg-

Teil on paremad koolitulemused, aga Briti koolid annavad julguse vigu teha ja tahtmise oma arvamust avaldada.

pallivõistkond on tugevalt integreerunud ja näitab teed. Mõned organisatsioonid veel – näiteks skautide hulgas on nii eestlasi, venelasi kui ka muudest rahvustest liikmeid, kes saavad ühtsete väärtuste ja eesmärkide all kenasti läbi.

Läbivaks niidiks teie jutus on aja möödumine. Nõukogude perioodi lõpus oli ütlemine, et sööme kasvõi kartulikoori, kui saame oma vabaduse. Tänapäevaks on paljud aga väsinud, osa ühiskonnast on küll väga ettevõtlik, osa peab aga endiselt kartulikoori sööma. Sellise kihistumise tulemusi näeme ju kasvõi suhtumises globaalsetesse küsimustesse nagu pagulaskriisi puhul. Kuidas siin üldse dialoogi luua?

Ka Suurbritannias on sarnaseid probleeme. See on tähendanud liidrirolli võtmist valitsuse poolt, et välja öelda – jah, meil on sellised väärtused. Et kui me usume võrdõiguslikkusesse, siis tuleb kõigile tõesti samad õigused ka anda. Osa inimesi on seetõttu õnnelikud, kuigi vaid vähesed ei nõustu, et inimesed on võrdsed. Ja igapäev on õigus oma arvamusele, aga kui meil on õiguslik kohustus võrdsuse tagamiseks, tuleb sellest lähtuda. Mõned ei nõustu ka nende põhiliste demokraatia ja võrdsuse printsiipidega, mis on Euroopa alustaladeks.

Eesti poliitikutid kritiseeritakse tihti, et neil pole piisavalt selgroogu sarnast liidrirolli võtta, kuidas teie olukorda hindate?

Ma usun, et juhtimisvõimekus on täiesti olemas. Kasvõi kooseluseaduse vastuvõtmine on hea näide. Ka pagulaskriisi küsimuses on nii peaminister kui ka president valikuid ja hetkeolukorda põhjendanud. On tehtud õigeid otsuseid. See on ka väljakutse kodanikuühiskonnale ja Vabaduse väljakul toimuski Sõbraliku Eesti toetuskontsert. Seal oli ka inimesi, kes piketeerisid vastupidise nimel. See kõik ongi osa demokraatiast. On tarvis põhimõttekindlust nii poliitikutelt kui ka kodanikuühiskonnalt, et öelda välja, millised on põhjused meie otsuste taga: võrdõiguslikkus, inimlikkus. Kui vaadata, mis Süürias toimub, siis on küsimus, kas me peaksime aitama, ja see on ühiskonnale suureks väljakutseks. Paljud ütlevadki: ei, pole meie asi. Aga alati kerkib vastupidine küsimus: kui tegu oleks meie probleemiga, kas me tahaksime abi? Kokkuvõtteks: see ongi demokraatia väärtus, et inimesed võivad olla nii poolt kui ka vastu. Aga iialgi ei tohiks taanduda vägivaldale või sellele üles kutsuvale vihakõnele, ja kahjuks oleme mõlemat näinud. Need on muidugi terve Euroopa jaoks suured väljakutsed, sest on tõsiasi, et maailm on ebastabiilsem kui eelmisel aastal. Ma kahtlustan, et järgmisel aastal on ta veel ebastabiilsem ja kui me ei tegele nende probleemidega praegu, kasvavad need ainult suuremaks ja rebestavad ühiskondi veel enam. Ja kui me samas ei suuda aidata neid, kes abi vajavad, siis mida see meie kohta ütleb?

Võtame kitsamalt. Tuttav rääkis, kuidas Londonis ehitati kortermaja kõrvale uut hoonet, mis varjanuks vaadet. Juba hulk aega enne ehitust saadeti postikasti

täpne info arenduse kohta, kuidas see erinevate nurkade alt välja nägema hakkab, mis millal toimub, kuidas sõna sekka öelda saaks. Tallinnas kritiseeritakse kohalikku omavalitsust sageli hilise kaasamise või selle puudumise pärast – et kohalik kogukond saab plaanidest piltlikult väljendudes teada alles siis, kui hoone juba valmis on. Mida Eestil siinkohal õppida on?

Ilmselt oleks teil vaja 700-aastast õigus-süsteemi arenguprotsessi. See on meie jaoks nii eeliseks kui takistuseks. Teil on olnud võimalik oma institutsioonid lühikese ajaga üles ehitada. See tähendab, et ühelt poolt pole teil varasemat koormat ja olete saanud vaadata, kuidas mingeid asju mõistlikult teha – siit tuleneb ka e-riigi edulugu. Samal ajal pole teil kogemust, kuidas kodanikud ja kodanikuühiskond saaksid osaleda. Kui küsida brittidelt, kumba süsteemi nad eelistaksid, siis võibolla valiksid nad lihtsama ja vähem bürokraatliku Eesti variandi. Aga tasub meele pidada, et sellest ei piisa, et oled millegi vastu või poolt. Peab olema kvaliteetne, aus ja läbipaistev huvigruppide hääle arvestamise süsteem, mille alusel öelda, kas mingi väide on probleemi puhul adekvaatne või ei ole. Üleüldiselt arvan ma, et valitsemine Eestis ka on läbipaistev. Muidugi mitte alati ja siin on kodanikuühiskond ka valjult häält teinud, aga see tähendab ühtlasi, et meedial ja kodanikuühendustel on võimalik neid probleeme leida ja neile tähelepanu juhtida, ja sellist võimalust pole sugugi mitte igal pool maailmas.

Olete Eesti kodanikuühiskonnaga seotud päris mitme vabaühenduse ja algatuse toetamise kaudu. Mida teie meelest organisatsioonid hästi teevad ja kus on puudujäägid?

Ma arvan, et teil on hea organiseerimisvõime ja üha rohkem pealehakkamist, kasvõi vabatahtlike kujul. Aga väljakutseks on kahtlemata ressurside, nii inimeste kui ka raha nappus. Palju on ka inimesi, kes on valmis panustama oma ajaga, kuid mitte rahaga. Valitsus on omakorda kulutustes väga ettevaatlik, samas üpris paljut juba ühes kodanikuühendustega ka tehakse. Taas ei ole ma ülemäära kriitiline, kuna näen väga palju positiivseid tendentse. Olete ju ikkagi võrdlemisi noor ühiskond ja suured muutused on alles ees, kodanikuühiskond kasvab tugevamaks ja tugevamaks ning ühiskond muutub ka

Chris Holtby sõnul lahenevad paljud probleemid ise aja möödudes: põlvkonnad vahetuvad, ühiskond areneb ja mured saavad korda, ehkki täna on paljudel keeruline.

jõukamaks, mistõttu leitakse üha uusi võimalusi olukorda parandada. On rohkem vaba aega, elustandard paraneb, eluiga pikeneb, inimesed teevad rohkem ka vabatahtlikena. Suurbritannias on meil näiteks väga aktiivsed pensionärid, kes ei olegi päriselt pensionile läinud ja lükkavad suurt osa kodanikuühiskonnast edasi, Eestis see seni veel sisuliselt puudub.

Seega küsimus on majanduslikus jõukuses?

See loomulikult aitab, aga küsimus pole ainult jõukuses, vaid üldises arengus, kasvõi suhtumises võrdsusesse. Rääkisime soolisest võrdõiguslikkusest, vähemustest, suhtumisest puuetega inimestesse, aga ühiskond kohaneb, areneb, muutub, küsimus on ka hariduses. Ja kui sellega käib kaasas ka majanduslik areng, on rohkem aega ja ressursse, areneb ka kodanikuühiskond. Midagi pole teha, küsimus on ajas. Aeg ja tugev juhtimine on suurepärane kombinatsioon ja raha aitab alati kaasa.

Et isiklikul tasandil kokku võtta – mis on kõige olulisemad kogemused, mida siit kaasa võtate: kõige ägedamad inimesed, kõige lõbusamad lood?

See on diplomaadi jaoks kõige keerulisem küsimus! Pean lihtsalt andma diplomaatilise vastuse ja ütleva, et ma olen kohtunud väga paljude suurepäraste inimestega, kes tegelevad kogukonnas imeliste

asjadega. Ennekõike jäävad meelde noored inimesed, kes püüavad maailma paremaks muuta, kes ei kardavad erineda ja asju teistmoodi teha. Palju on inimesi, kes on ilma välise toetuseta suuri asju korda saatnud. Üks asi, mida siia tulevatele brittidele alati räägin, on et kui eestlane ütleb, et ta teeb midagi ära, siis ta päriselt ka teeb ära. See võtab kokku parima Eestist: inimestel on pealehakkamist, nad tahavad midagi saavutada, muutusi luua. Ja jah, kogu riik ei ole selline, kõigil ei ole võrdselt ettevõtlikkust, aga neid inimesi on väga palju, väga palju on innustavaid eeskujusid. Kui käia koolides, siis noored teavad, mida tehakse, nad tahavad olla järgmised Taavetid või Kristod (Hinrikus ja Käärmann) või järgmine Hardi Meybaum. Mitte selles mõttes, et tahetakse olla rikkad, vaid nad tõesti tahavad olla ise ettevõtlikud ja maailma oma näo järgi kujundada. Ja meil on selliseid inimesi tohutult vaja. Paljud kodanikuühendused pakuvad samasugust inspiratsiooni, et me tahame asju muuta.

Ilmselt kõige imelisem asi, mida ma siinoleku ajal tegin, oli laulupeo külastamine. Mu naisel oli õnn kooris laulda, mina lihtsalt vaatasin. Aga kui selles osaleda ja ajaloolist konteksti mõista, siis see oli minu jaoks mikrokosmoseks Eestist. Briljantselt loov ja samas ühiskonnale suunatud – inimesed tahavad koos olla ja laulda, et näidata, kui vägev saab millegi koos tegemine olla.

Seitse kuldset naela hea kodaniku kasvulava ehitamisel

Kingan | Dreamstime.com

MARIS JÕGEVA kirjutab, kuidas saab iga vabaihendus kodanikuharidusse oma osa anda, mitte jääda kooli poole näpuga näitama, et miks see häid kodanikke ei kasvata.

Kodanikuharidus on üks vabaihenduste rollidest, mis tavaliselt küll esimesena meelde ei tule, aga mida iga organisatsioon suuremal või vähemal määral siiski täidab. Just vabakonnas tegutsejate igapäev on pungil kogemustest, mis aktiivseks ja ühiskonda mõjutavateks tegudeks teadmisi ja oskusi juurde annavad, ükskõik mis põhjusel koos käiakse. Kui eestvedajad mõtlevad veel läbi ka, kuidas oma liikmetele, töötajatele, vabatahtlikele ja kogukonnale veelgi rohkem tarkust anda, saab vabakonna mõju suuremgi, kui projektidesse kirja mahub.

1. Loo õppiv organisatsioon

Inimesed ja see, milles nad head on, ongi suurim vara – mõnega lihtsalt tulevad teised kasvõi pimesi kaasa, teine oskab hästi sõnumit seada, kolmas on suurepärase küsimuste küsija, neljanda koosolekutel jõutakse alati tulemusteni ja viies teab asju, mida teised ei tea. Olemasolevat tarkust tuleb märgata, seda saab jagada – ja seda, mida seltskonnas pole, juurde hankida. Õppimine võib koos tegutsedes juhtuda täiesti iseenesest, veel parem on selleks aga teadlikult ruumi ja võimalusi luua. Töövarjupäevad, enesehindamised, mentorlus, ise tehtud koolitused, raamatuklubid ei ole mitte niisama tõhusaks kuulutatud ja võiks sobivas annuses iga

organisatsiooni tööd täiendada. Kui mõnd tööriista või meetodit ei ole proovitud, ei tähenda, et see ei tööta. (Hulga arenguvõimalusi leiad Heast Kodanikust nr 67.)

2. Tegele probleemiga

Kui organisatsioonikultuur on selline, kus probleemide ees silmi kinni ei pigistata ja nendega tegeldakse, siis kasvab ka tarkus. Lahendusi otsides saab juurde vilumust, teisalt annab lahenduse toodud positiivne emotsioon tõe ettevõtlikkusele, mis on kodanikualgatuse suur sõber.

Teiseks heaks komponendiks ühes harivas organisatsioonis on luba eksida, mis peab aga käima kaasas nõudmisega “Uuesti, aga paremini!”. Nutikad inimesed tahavadki paremaks saada. Kuidas probleemist lõpuks jagu saadi ja mida sellest õppida on, tasub jagada ka teistega, kes võibolla veel ei ole sama täbarasse situatsiooni sattunud, kuid võivad seda teha. Oleme õppimisvõimalusi pakkunud vabakonna suvekoolis, kogemuspäevi ja -klubisid leiab vabakonnast rohkemgi.

3. Ole eeskujuks

Vabaihendustesse koonduvad tihti inimesed, kes unistavad osavamast, võrdsemast ja kaasavamast ühiskonnast; nad tahavad koos tegutseda ja üksteiselt õppida, olgu kokkutulemise põhjuseks või matka- või käsitööhuvi. Väärtustest, mis

tähtsad, tuleb rääkida, aga nende järgi tuleb ka elada, sest muidu on need ainult sõnad. Tahame rohkemat kaasamist – oleme ise kaasavad; nõuame erakondadelt läbipaistvaid rahaasju – oleme ka ise ausad ja läbipaistvad; taunime vastandumist ja vihakõnet – väldime seda ka oma suhtumistes. Ka iseendile saab seada käitumisjuhised, et arvestamisest, vastutuse võtmisest ja sõnapidamisest saaks sama-sugune harjumus nagu hambapesust.

4. Räägi, mida tead, oskad ja oluliseks pead

Patt oleks jätta enda teada tunnet, mis sundis sind ühel hetkel võtma miskit ette metsade kaitseks, või teadmist, mis kasu saab sellest naabruskonna planeeringutegevuse jälgimisest ja ettepanekute saatmisest, või seda lugu, kuidas vabatahtliku päästjana sai kord üks laps merelt tagasi toodud. Või miks sa käid nädalavahetusel toitu jagamas või miks on see halb, kui parlamendis on naisi niivõrd palju vähem kui mehi.

Algasime EMSLis keskkooliõpilastele mõeldes Kogukonnapraktika programmi, kus noored käivad ühiskonnaõpetuse tundide kõrval ka vabaihenduses praktikal. Kõik selleks, et noor näeks vabaihenduse töö telgitagust, seda, kuidas mõtetest saavad elu paremaks muutvad teod ning kuidas heades asjades saab igati osaline olla. Innustamiseks sobib igasugune koostöö koolide ja noortekeskuste, kohalike seltsidega, oma mõtetest saab kirjutada blogis, olla aktiivne külakoosolekul ja sotsiaalvõrgustikes.

Ei ole seegi üllatus, et oma tööst rääkides ja teisi juhendades õpid ka ise.

5. Ära hoia omaette

Ei tasu rahulduda ainult kahe seaduses nõutud liikmega, kutsu rohkemaid kaasa mõtlema, rääkima ja lahendusi otsima. Korralda arutelusid, kutsu külla ja ära jää ootama, et olulised inimesed leiaks su ise üles. Asjad ei hakka juhtuma, kui tagatoas vaikselt nokitseda, ja muutuse loomiseks ei piisa intiimsest sõpraderingist.

Arvamusfestival on üks suur kodanikuhariduse projekt, kus uued ideed, teadmised ja oskused sünnivad esiteks aruteludest, aga teiseks koostöös arutelude korraldamisest. “Minu Eesti” mõttetalgud andsid hoo sisse paljudele kohalikele algatustele, kuigi laua ümber võisid kokku saada täitsa võõrad inimesed. Aga leiti üles ühine huvi, arutati ja lepitati kokku. Ja siis tehti ära. Ja keegi ei tea, kui palju uusi inimesi selles tuhinas aktiivsuspisiku külge või tegutsemisejulguse sisse said.

6. Ole koolis kohal

Ja kui Muhamed ei tule mäe juurde, läheb vabaühendus ise kooli. Koolis saab lihtsalt otsekontakti õppijatega, neid innustada ja jagada seda, mida tead ja oskad. “Tagasi kooli!” nädalal on see kõige lihtsam – terve te meeskond saab end kirja panna, hiljem muidugi kogemusest omavahel rääkida. Õpetajad ei pruugi osata ise küsida ja kutsuda, ja mis siis. Nad on tavaliselt rõõmsad, kui keegi raamatutarkuse teistmoodi teadmist juurde annab. Mõni vabaühendus on töötanud oma teemal välja õppeprogrammidki ning selline täispakett on eriti mugav kõigile osalistele – teie olete oma sõnumid hästi läbi mõelnud ning õpilased saavad enam teada säästvast eluviisist või sellest, kuidas austada inimõigusi, õppida tundma teisi kultuure või saada targemaks rahaasjades.

7. Muuda haridus- poliitikat ja -praktikat

Vahel on nii, et mõni teema lihtsalt näib väga oluline ja väärib rohkem tähelepanu ja mõistmist, kui seni on saanud. Kui koolides ei jõua enam ühekaupa käia ja ükshaaval praktikantidele uusi oskusi õpetada, tee tööd, et õppekava saaks täienduse või õpetajate ettevalmistusel antaks neile vajalikud oskused sinu jaoks olulist noortele edasi anda. Väitlus igasse kooli, tarbijaharidus ausse, keskkonnanahariduskeskustele õppeprogrammideks vahendeid, eakate ülikoolid igasse linna!

Kuidas aidata inimestel õppida?

Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku arenguprogrammide juht **RASMUS PEDANIK** kirjutab üllatusest, et õppida saab vaid kogemustest ning sedagi vaid juhul, kui oled õppinud neist õppima.

Alguses tundub kõik lihtne. Usk oma oskustesse ja teadmistesse on algajatel palju suurem kui kogenud ekspertidel. Seda nimetatakse Dunningi-Krugi efekti [1]. Õppimise eesmärk peaks olema, et inimene suudab teha seda, mida õppis. Kui eesmärk on aidata teisi, siis tuleb kõigepealt õppida seda tegema. Õppida saab aga ainult tegutsedes ja teadlikult reflekteerides. Mis veel kõige põnevam, õppida saab alles siis, kui inimene tunnistab, et ta ei tea. Kui teab, siis pole ju midagi enam õppida. Jagan teiega neid kogemusi, mida oleme saanud teisi aitama õppides. Need kogemused on ikka järgnevad sellele, kui me ei ole midagi mõistnud.

Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku (SEV) missioon on teha tööd selle nimel, et Eestis oleks rohkem elujõulisi sotsiaalseid ettevõtteid. Oma eesmärgi saavutamiseks tegutseme mitmel rindel. Ühelt poolt hoolitseme sotsiaalset ettevõtlust toetava “ökosüsteemi” eest ja teiselt poolt teeme koostööd nii organisatsioonide kui ka nende juhtidega.

Koolituste ja arenguprogrammide korraldamisega olen tegelenud juba pea kaheksa aastat. Alguses oli see tore. Ma uskusin, et piisab sellest, kui inimesed on koolitusega rahul. Ikka ju küsitakse, kas jäite rahule. See on nagu telesaate hindamine: kas oli huvitav? See, et oli huvitav, ei tähenda aga, et sellest kõigest vähemasti kasu oli. Tasapisi hakkas selguma, et loodetud muudatusi teiste koolitamisele ei järgne. Alguses arvasin, et osalised on lollid ja laisad ning minul vastutust ei olegi, kui nad teadmistega midagi ette ei võta. Kuna ma oma töö tulemusi ei näinud, siis kadus koolituste korraldamise isu ära, see ei motiveerinud mind enam. Siis aga puutusin kokku tegevusõppe (*action learning*) meetodikaga ning süvenesin pedagoogika teooriasse ja haridusuringutesse. Sain teada, et ma ei olegi pakkunud võimalust

või meetodit, kuidas seminarides õpitud ellu rakendada. Tegevusõppe meetodikas nägin uut lootust inimeste õpetamisel ja aitamisel. Miks? Aga sellepärast, et tegevusõppe töötab nendel põhimõtetel, kuidas täiskasvanud tegelikult õpivad.

Paraku enamik inimesi ei õpi süsteemsel viisil koolitustel passiivselt osaledes [2]. Samuti lõpeb õppimine tavaliselt pärast seda, kui koolitustel omandatud teadmisi püütakse ellu rakendada ja kohatakse vastupanu, kui õpitu tulemusi ei ole võimalik näha. Samuti ei oska paraku enamik täiskasvanuid oma kogemustest õppida, sest keegi pole neid õpetanud seda tegema. Oma kogemustest õppima õppimine vajab juhendamist, aega ja struktuuri. Tänu Kodanikuühiskonna Sihtkapitalile õnnestus teha tegevusõppe meetodika ka Eesti vabaühenduste juhtidele kättesaadavaks. 2014. aasta septembrist kuni 2015. aasta juunini viis SEV ellu tegevusõppe prooviprogrammi, kus osales 30 inimest 22 organisatsioonist.

Tegevusõppe meetodika põhimõte on, et õpitakse enda ja teiste kogemustest tegelikke probleeme lahendades. Kokku aitas see meetod 70 rühma koostumise jooksul ligi 100 tegeliku probleemi lahendamisele kaasa. Senised õpikogemused olid juhtidel väga erinevad, siin õpiti peamiselt küsimuste esitamise ja kaasava juhtimise oskusi. Ligi 70% osalistest väitis, et neile oli tegevusõppest palju või väga palju kasu. Miks oli prooviprogramm nii edukas? [3] Seda põhjusel, et osalised said tegeleda nende probleemidega, mis olid nende arvates hetkel nende jaoks kõige olulisemad.

[1] https://en.wikipedia.org/wiki/Dunning%E2%80%93Kruger_effect

[2] Ülevaadet, kuidas täiskasvanud õpivad, loe Hea Kodaniku veebiväljaandest, vt link:

[3] Loe tegevusõppe prooviprogrammi tulemustest aadressilt sev.ee.

Mõnikord ei saa kodanik arugi, et ta haritud sai. Siin on kolm vahvat algatust, mis utsitavad meid rohkem mõtlema, osalema, vastutama, tasakaalustama, kuulama, arutlema ja sõna sekka ütlema – isegi kui seda otseselt ei paluta teha. Ning mis kõige tähtsam: ei midagi kohustuslikku ja ei mingit tuupimist.

vahvat

Kadi Viik

Brigitta Davidjants

Aet Kuusik

Nele Laos

Feministeerium hoiab naisküsimumuse tähelepanu all

Eestis leidub aktiivseid naisõiguslasi ja veel rohkem feminismist huvitatuid. Aet Kuusik, Brigitta Davidjants, Kadi Viik ja Nele Laos loïd Feministeeriumi blogi, kus erineva taustaga feministid kirjutavad nii päevakajalistel kui ka igavikulistel teemadel ning huvilised saavad lugeda ja arutleda.

Algatajad loodavad, et annavad feministidele energiat ja ülejäänud ühiskonnale uusi perspektiive. Lisaks päevakajalistele ja isiklikele teemadele on autorid üritanud edasi anda põhiteadmisi

ja näiteks feminismisõnastikku kasutavad rõõmuga mõnedki ülikoolid (vt feministeerium.ee/category/sona/).

Kaasa on lõõnud väga erinevad koostööpartnerid, ka rahvusvahelised. Lugejaidki on lisaks Eestile Suurbritannias, Soomes, Rootsis, Prantsusmaal, Belgias, USAs jne. On ka lootust, et venekeelne leht toob lugejaid juurde postsovetlikust ruumist, näiteks on suurt huvi üles näidanud armeenlased.

Mõttekaaslased moodustavad vaba ja suhteliselt ebamäärase võrgustiku ning

teemavihjeid saavad naised igalt poolt. Nad võtavad ise huvitavate inimestega ühendust ja inimesed omakorda nendega, vastastikku ergutatakse sõna võtma neid ja partnereid. Nad on ka autorite ja toetajatega kohtunud, et rohkem ajusid kaasaata. Fänne on feministeeriumil tekkinud aja jooksul paar tuhat, igakuiseid lugejaid 7000–9000. Vaevalt kõik lugejad ennast feministina määratlevad, aga huvi neil järelikult on ja teemad kõnetavad.

KAIRA VÄSTRİK

Kaasav eelarve sunnib linlased läbi mõtlema, arutlema ja kaasa rääkima

Brasíliias linnaosadevahelise võrd-
suse eesmärgil sündinud kaasav
eelarve toob kogukonnad kokku
arutlema, mida nad kõige enam vajavad:
mänguväljakut, festivali, ujumiskohta,
korras parki ... Kui aga kogukonnad juba
arutlema kogunevad ja linnaeelarve tegi-
jatele oma ettepanekud saadavad, saavad
linlased kogemuse kogunemisest ja osale-
misest, panevad mujalgi ümbritsevat roh-
kem tähele ja julgevad rohkem oma arva-
must välja öelda.

Kaasav eelarve aitab tagada kohaliku
omavalitsuse eelarve läbipaistvust, kaasata
kogukonda raha kasutamise prioriteetide
seadmisel, parandada demokraatlikku
kultuuri, tekitada kodanikes huvi, suu-
rendada osalusdemokraatiat. Sellega

annab parandada elanike arusaama linna
eelarvest ja selle kujunemisest, parandada
koostööd kogukondade vahel, leida lin-
na-valla valupunktilede leevendust, viia
ellu mõni päris uus idee – kokkuvõttes
on see üks päris tõhus kodanikuhariduse
programm.

Eestis hakkas 2011. aastal esimesena
kaasava eelarve rakendamist kavandama
Tartu, E-riigi Akadeemia toetas nõuga.
2013. aastal järgmise aasta eelarvet planeer-
ides saidki tartlased sõna sekka ütelda.
Oma hääle tegi kuuldavaks 2645 inimest,
mis on küll väike protsent linlaste hulgast,
kuid avanguks sobib seegi. Ideid esitati
158, lõplikule hääletusele jõudis 74 ideed.

Tartu jätkas kaasava eelarvega ning
aasta hiljem otsustati, et kaasava eelarve

real oleva 140 000 euro eest viiakse ellu
kaks linlaste ideed ning igale hääletajatele
anti ühe asemel kolm häälet. Ideid esitati
nüüd 92, neist lõpphääletusele jõudis 25,
oma hääli kasutas 1938 linlast.

Tänaseks on Tartul järgijaid – kaasava
eelarvega jäändavad Viljandi, Kuressaare,
Rapla, Kose, Lügánuse, Tapa, Kiili, Puhja,
Otepää ja Elva. Praktika näitab, et väikes-
tes kohtades on aktiivsus suurem. E-riigi
Akadeemia eksperdi Kristina Reinsalu
sõnul on kõige olulisem ideede autorite
suur aktiivsus. Ta toob välja, et enamasti
eelistatakse praktilisi ettepanekuid, kuid
ta isiklikult loodab, et tulevikus tuleb esile
atraktiivsemaid ja visuaalsemaid ideid.

KAIRA VÄSTRIK

Annetad riideid, toetad kiusamisvaba kooli!

Kui Uuskasutuskeskus (UK) 2004. aastal ühe väikese poega Tallinnas alustas, oli heategevuseks kasutatud asjade kogumine ning eriti annetamine inimestele suhteliselt võõrad. Nüüd on UK-l seitse poodi viies linnas ja tegu on ühe Eesti edukama sotsiaalse ettevõttega. Uuskasutuskeskus kogub kokku inimeste ülejäänud riided ja kõik muugi ning müüb need kasutatud asjad oma kauplustes edasi neile, kel juhtumisi just selliseid asju tarvis.

MTÜ Uuskasutus turundusjuht Annika Altmäe usub, et poodide kasvav hulk räägib juba päris kõnekalt sellest, et uus- ja taaskasutus on ühiskonnas tõusutrendis. Siiski pole lage veel ette tulnud ja nende eesmärgiks on iga aasta jõuliselt laiendada, et muuta uskasutamine igapäevaseks

ning veelgi lihtsamini kättesaadavaks kõigile Eesti inimestele, olenemata elukohast.

Teist aastat toetab Uuskasutuskeskus suurannetusega Kiusamisvaba Kooli sihtasutust: veebruaris anti üle 20 000-eurone toetus. UK soov oli, et toetusest oleks abi ka neile inimestele, tänu kellele nad üldse saavad toetust anda – rõivaste ja asjade annetajatele. “Proovime leida selliseid algatusi, millest on abi nii meie annetajatele kui ka ühiskonnale laiemalt. Hea ja turvaline koolikeskkond on ju kogu ühiskonna huvides, mitte ainult praeguste lapsevanemate või õpilaste eramure,” ütles Annika Altmäe.

Keskusele annetajatest moodustavadki suure osa just lapsevanemad, kelle lapsed kas juba käivad koolis või lähevad sinna varsti. Kuna SA Kiusamisvaba Kool paku-

tava KiVa programmi kasutanud koolides on näha, et kiusamist jääb tõesti vähemaks, siis polnud valik raske. Nagu UK on ka KiVa algatus suure sotsiaalse mõjuga ning Kiusamisvaba Kooli missioon ja tegevus on nii Uuskasutuskeskusele kui ka sinna annetajaile oluline.

UK-le annetajate ja poekülastajate arv on paari aastaga kasvanud, kuna poevõrk on jõudsalt laienenud, kuid ka Kiusamisvaba Kooli rolli ei tasu siin alahinnata. “Kindlasti toovad lapsevanemad palju parema meelega oma asjad just neisse poodidesse, kui teavad, et teenitud tulu panustatakse Eesti laste koolikeskkonna parendamisele,” usub Annika Altmäe.

KAIRA VÄSTRİK

Mirell Prosa:

viime inimesed punktini, kus aktiivsus murrab passiivsuse

Tartu Ülikooli Üliõpilaskonna Sihtasutust juhtiv **MIRELL PROSA** (22) rääkis **IVAN LAVRENTJEV**ile sellest, kuidas aktiivne olla – ja millal veel, kui mitte tudengipõlves.

Mis on Üliõpilaskonna Sihtasutus?

Töötame selle nimel, et Tartu oleks noortele kõige arendavam keskkond. Kõik, mida teeme, on seotud Tartu tudengitega ja eeskätt neile mõeldud. Meie tegevusi võib jagada kaheks: toetame ja arendame Tartus tegutsevaid tudengiorganisatsioone ning populariseerime nendesse kuulumist. Kõik meie tegevused toimuvad kaubamärgi OLE ROHKEM nime all.

Ja mida siis OLE ROHKEM tähendab – rohkem millest?

Tudengina on oluline välja selgitada, mida sa oma elus saavutada tahad. Peab julgema katsetada ning erinevates tudengiorganisatsioonides saabki seda teha, et olla valmis edaspidises elus olema eestvedaja, ettevõtja või valdkonna arendaja – võimalusi on palju. Selleks on meil Tartu tudengiorganisatsioonide toetamise arenguprogramm, oleme kokku kutsunud koostöövõrgustiku, kuhu kuulub umbes 40 Tartus tegutsevat tudengiorganisatsiooni, ning korraldame selliseid suurüritusi nagu OLE ROHKEM konverents ja Tartu tudengite Rebasenädal.

On teil mõni mõõdik ka seatud – näiteks, et tahaks kaasata just nii palju Tartu tudengeid?

Tahame kasvada. Soovime, et organisatsioonid pakuks tudengitele aina rohkem ja nad kaasaksid üha paremini. Oluline pole see, et keegi on kusagil nimekirjas, vaid see, et inimesel oleks ka päriselt mingi roll. Meie soov on, et Tartu

tudengiorganisatsioonid moodustaksid toimiva võrgustiku, mis töötab ühise eesmärgi nimel – ühendada tegusaid tudengeid ja pakkuda nende aktiivsusele väljendust, arendades nii Tartus aktiivset kogukonda.

Mulle näib, et kui keegi on aktiivne, siis on ta seda mitmel rindel: erakonna noortekogus, korporatsioonis, oma teaduskonna nõukogus jne. Kas sulle ei tundu, et ongi mingi hulk aktiivseid inimesi ja siis on need, kes sellest ringist välja jäävad?

Ma ei usu seda. Eos oleme kõik passiivsed, aga mingil hetkel tuleb murdepunkt, kui inimene muutub aktiivseks. Jah, ka minu tutvusringkonna võib kaheks jaotada, aga peab suunama neid passiivsemaid inimesi seda murdepunkti otsima, et neil tekiks arusaam, et on väga palju asju, mida teha, ja võibolla peakski tegema ja proovima. Aga selleks on vaja tõeget või esimest kogemust, mida tudengiorganisatsioonid pakuvadki.

Aga kui inimene, ütleme, on keemia vallas tegija, kas ta tingimata peab kaasa lööma ka ühiskondlikes asjades?

Isegi kui sa ei ole kaasatud laiematesse protsessidesse, aga oled oma eriala eestvedaja, siis on see ka väga suurel määral panus ühiskonda. Meil on näiteks Tartus erialaorganisatsioone, kus inimesed otsivad võimalusi, kuidas oma valdkonna arengusse panustada.

Kuidas sa ise taipasid, et tuleb olla aktiivne, ja jõudsid organisatsiooni etteotsa?

Kui ma tulin Tartusse õppima, läksin TÕ Turundusklubisse ja AIESECI – mis on kaks väga erinevat organisatsiooni –, kus ma lõpuks olin ka juhatuses. Vahepeal sain ka TÕ üliõpilasesinduse aseesimeheks. Enne seda ma väga ei teadnudki, mida saavutada soovin. Ma näen, et kõigil neil organisatsioonidel on väga suur võime inimesi arendada ja panustada nende tulevikku.

Kui juhatusse jõudmine on igal pool nii lihtne, siis mis on su tulevikuplaanid?

Ma ei ütleks, et juhatusse jõudmine oli lihtne. Peab olema lihtsalt valmis proovima, katsetama ning alati endasse uskuma.

Kui ma õigusteaduskonna lõpetan, tahaksin praktiseerida oma erialal. Selles vallas on väga suur võimalus midagi paremaks muuta või panustada ühiskonda laiemalt.

Mis on need kõige olulisemad oskused, mida sa noorteorganisatsioonidest kaasa võtad?

Need inimesed, kellega olen koos tegutsenud, moodustavad tugeva sõpruskonna, kellega jagame samu väärtusi. Samuti on olulised juhtimiskogemused, võime kiiresti kohaneda erinevate muutustega, tagasisidestav ja kriitiline mõtlemine ning lahtiütlemine muretsemisest pisisajade üle – kõik need on omadused, mida iga noor võiks vabähenduses tegutsedes omandada.

Oled sa siis ise noor tegija?

Ma pean ennast nooreks ja teen päris palju asju. Nii et ilmselt küll.

Palun kaasake, kaasake, kaasake!

Avatud valitsemine on lihtne ja üldse mitte midagi arusaamatut – see tähendab võimu teostamist ausalt, läbipaistvalt ja dialoogis kodanikega. Avatud valitsemise partnerlus (AVP) on rahvusvaheline algatus hea riigivalitsemise edendamiseks maailmas, Eesti liitus sellega 2012. aastal. **MARIS JÕGEVA** tutvustab eesootavat.

Algatusega liitunud riigid võtavad endale kohustuse neid põhimõtteid järgida ja töötada koos kodanikuühiskonnaga välja konkreetne tegevuskava, mille täitmisel nii riigis kui ka rahvusvaheliselt silm peal hoitakse. Eestis koostatakse sellel kevadel kolmas tegevuskava.

Järgmise tegevuskava prioriteedid on avatud poliitikakujundamine ja avalike teenuste arendamine.

See kõik võib näida peenhäälestami-

sena, sest kindlasti on palju-palju teravamaid probleeme, mis vajavad lahendamist kohe. Aga nagu haiguste ärahoidmiseks tuleb magada piisavalt ja süüa tervislikult või soojapidava maja ehitamiseks mõelda, kuidas iga pragu kaetud saaks, on ka demokraatia tervise hoidmiseks ja valitsuse vastutavuse suurendamiseks tähtis tegeleda otsuste tegemise ja teenuste korraldamise masinavärgiga. Sest kui “kuidas” on paigas, tulevad ka otsused

kiiremini ja paremad. Kui valitsetakse nii, et soositud on arvestamine, ühiskonnas olemasoleva teadmise kuuldavõtt ja põhjalik kaalumine, siis leiame ka probleemidele efektiivsemalt lahendused või suudame mõnda neist tulevikus ennetadagi.

Vabakond esindab kodanike häält, erinevate gruppide vajadusi ühiskonnas, siin on teadmist ja tahet. Hea valitseja võtab seda kõike kuulda, sest nii saab paremad otsused. Just neil põhjustel seisis EMSL talvistes AVP tegevuskava konsultatsioonides selle eest, et poliitikakujundamise avatus saaks järgmises tegevuskavas rohkem tähelepanu. Sest hoolimata paberil põhimõtetest ja päris põhjalikest kaasamiskatsetustest murrangut otsustele eelnevates aruteludes veel ei näe. Jah, pidev nurisemine on halb ja edasi ei vii, kuid vabariiklaste jagatud näited sellest, miks neil ei ole alati võimalik oma sõnumit kuuldavaks teha, kirjeldavad ilmekalt, kuidas partner kaasatakse liiga hilja või jäetakse teadlikult aruteludest ja otsustest kõrvalegi:

- palju on suhetel, ka poliitilistel sidemetel põhinevat ja selektiivset kaasamist, mis tähendab, et siseringist väljas olijatel on keeruline kaasa rääkida ja otsuseid mõjutada;
- valitsusk koalitsioonide vahetumisel peatub kaasamisprotsess poliitilise tasakaalu leidmiseks, saavutatud kokkuleppeid on aga ka põhjaliku töenduse olemasolul väga raske muuta;
- era- ja avalikud huvid põimuvad paljudes valikutes ning alati ei ole mõistetav, kuidas ühed peale jäävad (nt keskkonnatasude määramine, alkoholi poliitika korraldamine jne);

EKAKi põhimõtete järgimise töörühm vaatas talvel 2016 sisse kolmele kaasamisprotsessile ning võrreldes neid kaasamise hea tavaga, järeldas järgmist.

- Ka informeerimine peab olema läbimõeldud, sest muidu ei täida tegevused eesmärki kaasamise hea tava mõttes: millist infot partner vajab, kuidas anda seda piisavalt varakult, milliste kanalite kaudu info partnerini jõuab?
- Huvirühmade kaasamine ei saa olla selektiivne, vaid kõigile teemast huvitatuile tuleb anda võimalus osalemiseks. Eriti kui mõni partneritest on oma huvist teada andnud, on tark neid protsessiga kursis hoida ja arutella ka kutsuda.
- Koostöö valdkonnapolitika korraldamisel vajab partnerite vahel palju selgemat ootuste-võimaluste-vajaduste läbirääkimist.
- Kodanikuühiskonna tunnustamine – kui kodanikuühiskonna areng on vabariiklaste ja avaliku võimu ühine eesmärk, nagu EKAK kõneleb, on igati õigustatud ootus, et mõlemad pooled seda eesmärki koostöös ka silmas peavad. Vabariiklaste võimaluste piiramine või neile ebasoodsamate tingimuste loomine ei lähe koostööpõhimõtete kokku.

Vt. ka www.ngo.ee/ekak

- võimalus esitada oma ettepanekud ametlike kooskõlastusringide ajal ei loo kaasatuse tunnet – kui paljud jõuavad neid jälgida, oma arvamused õigel ajal, õigesse kanalisse ja “õiges” vormis edastada?
- kaasamiseks mõeldud tööühmade ja komisjonide töö ei ole tihti tulemuslik, osalised ei näe neil alati mõju ja pigem tunnevad, et tegemist on ajaraiskamisega.

Jah, ilma dialoogita saab kiiremini ja vähem tülikalt, kuid osa teadmised läheb kaotsi.

Mine võta nüüd kinni, kas kaasamise hea tava ei ole lõpuni mõtestatud või ei järgita seda seniste arendustegevuste väheses ambitsioonikuses, me enda oskamatut muutusejuhtimise või mugavate valikute tõttu. Ka Eesti kodanikuühiskonna arengukontseptsiooni (EKAK) põhimõtete järelevalvega tegeleva tööühma töö näitas sama: kolme kaasamisjuhtumi põhjal koostatud analüüsist tuli eriti teravalt esile, kuidas ootused on partnerite vahel läbi rääkimata ning sellest tulevalt ei klapi ka koostöö probleemide mõistmisel ja neile lahenduste otsimisel.

Tänaseks on kokku 69 riiki andnud lubaduse, et nad on oma tegevustes avatumad, tegelevad riigijuhtimise kvaliteediga ja õpivad teiste riikide kogemustest. Järgmise AVP tegevuskava jaoks oodataksegi katusorganisatsioonide ja võrgustike kaudu ettepanekuid konkreetsete tegevuste kohta, mis kahe kokkulepitud prioriteedi – avatum poliitikakujundamine ja paremad avalikud teenused – elluviimist toetavad. Hea võimalus sõnastada positiivne programm, et kaasamine toimiks piisavalt vara, protsessid oleksid avatud, erinevad huvid arvestatud ja teenused saaksid kodanikualgatuse kaasamise tulemusel paremad.

Tegevused lepib koordineeriv kogu kokku aprillis. EMSL kogub kokku vabavahenduste ettepanekud. Vt täpsemalt www.ngo.ee/kaasamine või kirjuta siim@ngo.ee.

Vaata veel:

Eesti tegevustest avatud valitsemise edendamisel: riigikantselei.ee/et/avatud-valitsemise-partnerlus
 Avatud valitsemise vastu huvi tundvaid vabavahendusi koondab ümarlaud, mille tööd koordineerib Avatud Eesti Fond: avatudvalitsemine.ee

EMSLi uudised

Tule kaasamise kevadkooli ja saa meistriks!

Selle aasta kevadkool on eelkõige neile, kes osalemist ja kaasamist proovinud, võibolla õnnestunud, võibolla ebaõnnestunud, ning kellel on protsessi keskel tekkinud küsimusi sellest, mis küll toimub kaasaja või osaleja peas. Teate ju küll neid olukordi, kus ministeriumiametnik näib eluvõõras, või siis olete kuulnud kurtmist, et kodanikuühiskonna aktivist on lahmiv ja vastutustundetu. Räägime ootustest ja vastutavusest, taktikalistest ja strateegilistest valikutest, kaasamisprotsessi riskide hindamisest. Praeguste plaanide kohaselt toimub ametnikkonna-vabakonna ühine suurvõrkoolitus 6. mail, täpsemalt saab peagi lugeda ngo.ee/kevadkool.

Kart-Kristian Nigesen

EMSL kutsub üldkoosolekule

Palume panna kalendrisse kirja 27. mai, kui ootame kõiki liikmeid üldkoosolekule. Koht ei ole veel teada, küll aga see, millest rääkida tahame: lisaks sellele, et ootame liikmete hinnangut EMSLi eelmise aasta tööle ja vaatame üle 2016. aasta plaanid, mõtleme ka kaugemale tuleviku- le: millisest koostööst oleks vabavahendustele kasu ja millised peaksid olema vabavahenduste liidu tegevusprioriteetid järgmisel neljal aastal. Vt www.ngo.ee/yldkoosolek

Verevahetus EMSLis

EMSLi kontor oli aasta alguses selline hulk muudatusi, et me ise olime ka vahepeal segaduses, kes me kolleegid on ja kes mitte. Uuest aastast ei osale Kogukonnapraktika tiimi töös enam Nikita Kljukin, Anna Laido suundus märtsikuus tööle rahandusministeriumisse koolituse nõunikuks ja Maiu Lauringu andsime tagasi Arvamusfestivali käsutusse. Kogukonnapraktika meeskonnaga liitub aprillist Helen Talalaev, rahastusalast eestkostetööd aitab teha Hanna Jemmer.

Hea kodanik, peame koos sünnipäeva ja räägi oma lugu

Silent 47 Images | Dreamstime.com

Tänavu saab EMSL 25-aastaseks. 25 aastat on olnud aega kasvada ka vaba Eesti kodanikuühiskonnal. Pühendame sünnipäevale ja ajaloolle Hea Kodaniku sügisnumbri, aga mitte ainult. Kogume headelt kodanikelt lugusid sellest, kuidas nad heaks kodanikuks hakkasid. Kui sul on mees see klõps, mis su peas käis: “Ohoo, jajaa, mina ise saangi maailma muuta ja miks ma ei peaks siis seda tegema!”, siis pane see kirja ja saada oma lugu heakodanik@ngo.ee!

VENÜ

hoiab hallpead toimekana

Pensionipõlv on igav? Pensionärid ainult virisevad? Vanurite Eneseabi- ja Nõustamisühing (VENÜ) on usumatult toimekate pensionäride pesa, mis ei toida ühtki tobedat müüti. Ühingu tegemisi tutvustavad juhatuse esimees **HEINO HANKEWITZ** ja juhatuse liige **LEA VIIRES**.

Millal ühing loodi?

Vanurite Eneseabi ja Nõustamisühing alustas oma tegevust 1995. aastal.

Miks loodi?

Ühing kasvas välja omaaegselt Eesti Heategevusfondist. Berliini sõsarühingu eeskujul võeti tegevuse fookusesse pensionieas inimesed, kellele on nüüd juba 20 aastat pakutud eneseteostust, huvitegevust ja kooskäimise võimalusi. Tallinna linnavalitsuselt saadi maja Kadriorus, mis remonditi saksa eakaaslaste toetusel ja kus tegutsetakse tänaseni.

Kui palju inimesi ühingu on?

Liikmeid on ühingul 400, neist eriti aktiivseid 200. Ühingu päevakeskus on avatud iga päev ja seda külastab keskmiselt ligi 100 inimest päevas.

Kust te toimetamiseks raha saate?

Oluline osa sissetulekust tuleb niinimetatud katuserahast. Ühing tegeleb ka ettevõtlusega, pakkudes ööbimisvõimalust kaunis Kadrioru külalistemajas Poska Villas. Lisaks tuleb osa sissetulekust liikmemaksudest.

Mis on olnud suurim õppetund?

August von Kotzebue sõnu kasutades: "Tänuiliked inimesed on kui viljakad

põllud: nad annavad saadu kümnekordselt tagasi." Inimestele heade tingimuste loomine võimaldab neile eneseteostust, õitsengut ja rahulolu. Inimestele tuleb anda võimalus ja tekitada tegevuseks soodne keskkond, siis tulevad nad pakumistega kaasa, algatavad ise uusi tegevusi ja rikastavad seeläbi ühiskonda.

Põnevaim ettevõtmine, mis hetkel käsil?

VENÜ juures on tugiisikute toimekond, kes külastab hooldekodudes elavaid vanureid ja korraldab neile vestlusringe. Igal aastal selgitame koostöös maakondade ja valdadega välja imelised vanavanemad ning tunnustame

neid. Majas tegutsevad kokandusring, võimlemisring, laulukoor, kunsti- ja meisterdamisring, keeleõppe grupid, lisaks korraldatakse aeg-ajalt kontserte või loenguid. Vastutasuks panustavad liikmed maja korrashoidmisesse, hoolitsevad taimede ja loomade eest ning teevad muid vajalike töid. Kogu tegevus põhineb vabatahtlikkusel ning ühendab saamis- ja andmisrõõmu, et ühise tegevuse kaudu eneseteostust võimaldada, tuge saada ja pakkuda ning meeldivalt aega veeta.

Mida on teistel vabaühendustel teilt õppida?

Küllap seda, et kui endal läheb hästi, siis on oluline jagada seda head nendega, kel on abi ja toetust vaja. Oleme alati jaganud nii oma kogemusi kui ka materiaalseid väärtusi teistele ühendustele, et neid järele aidata. Eriti edukad on olnud projektikonkursid, selgitamaks välja ja toomaks esile eakate põnevaid ettevõtmisi. Meie ukseid on alati avatud kõigile hea tahtega inimestele, kes tahavad meilt õppida ning meiega koostööd teha. Oleme veendunud, et ainult niimoodi muutub Eesti sotsiaalmaakast inimväärsemaks ning Eesti ühiskond tervikuna paremaks.

Kus on ühendusel endal arenguruumi?

Tuleks leida rohkem võimalusi, kuidas kaasata tegevusse nooremaid teotahtelisi inimesi.

Kui teile antaks üheks aastaks kolm miljonit eurot ja mitte ühtki tingimust selle kasutamisel, siis mida teeksite?

Kasutaks raha teiste aitamiseks: reisiks üle Eesti, et jagada teadmisi, kogemusi ja oskusi. Annaks raha neile, kel on vähem võimalusi, kuid kes tegutsevad õige asja eest.

Milline on hea kodanik?

Uudishimulik, teotahteline, patrioot riigi ja rahva eest. Ei ole ükskõikne ega passiivne. VENÜ pakub kodanikuharidust ja elukestvat õpet ning annab erinevate tegevuste kaudu võimaluse olla aktiivne ja osaleda ühiskonnaelus.

EMSLi liikmete uudised

Eesti Väitlusselts korraldab Vabariigi Presidendi väitlusturniiri, mis on mõeldud tulevastele otsustajatele, kes alates järgmisest sügisest saavad juba 16-17-aastastena hääletada kohalikel valimistel. Võistluse eesmärk on aidata 8.–12. klassi noortel arendada loogilist mõtlemist, esinemisjulgust, silmaringi ja argumenteerimisoskust.

Vabariigi Presidendi väitlusturniir koosneb kahest argumenteerimiskoolist ning väitlusturniiridest, toimub ka venekeelne võistlus. Turniiridel väideldakse erinevatel teemadel. Kuidas vähendada rahvastiku vähenemisest tingitud probleeme? Kuidas lähendada riiki ja kodanikke? Kuidas Eesti ühiskonda paremini lõimida? Millised on sõnavabaduse piirid?

Märtsi alguses toimus Kadrioru lossis ka näidisturniir, kus kultuuri rahastamise ja otsedemokraatia teemadel astusid noortega vastamisi riigikogu liige Yoko Alender, kirjanik Jelena Skulskaja, näitleja Priit Pius ja kommunikatsiooniekspert Daniel Vaarik.

Heateo Sihtasutus ja Kodanikuühiskonna Sihtkapital (KÜSK) kutsuvad esitama ideid, mis lahendaksid mõne ühiskondliku probleemi. Ideid oodatakse 2. maini ning suve jooksul saavad kuni kuus parimat ideed osa Heateo Sihtasutuse koordineeritud arengukiirendist ja koostööst kogunud mentoritega. KÜSK annab septembrikuus kuni 25 000 euro suuruse toetuse kõige potentsiaaliskamate algatuste käivitamiseks. Vaata rohkem www.lahendus.kysk.ee.

Eesti Noorteühenduste Liidul lõppes suurprojekt “Ühised noored”, mille eesmärk oli leida lahendusi riskilaste ja -noorte korduvõigusrikkumiste vähendamiseks eakaaslastel õppimise kaudu. Projektis tegid koostööd **AIESEC Eesti, Eesti LGBT ühing, Eesti Skautide ühing, Sild Ettevõtlike Noorte Tulevikku, Eesti Kurtide Noorte Organisatsioon, Eesti Gaidide Liit, Eesti Väitlusselts, Eesti Arstiteadusüliõpilaste Selts**.

Projekti koolitustel töötasid noorteühendused esialgu välja kolm tugipaketti, igas omad tegevused, mis tõstaksid sihtrühma noorte tolerantsust, ettevõtlikku mõtteviisi

ja teadlikkust tervisekäitumisest. Pakettide nimed “Kool võib olla seiklus”, “Teadlikkus, tegutsemine ja tiimitöö” ning “Seksuaalharidus kõigile” vihjavad ka sisule. Seksuaalhariduslik koolitusprogramm pälvis tähelepanu ka rahvusvahelisel mainekal meditsiinidengite projektikonkursil, kus see sai 1,3 miljoni osaleja seas Rex Crossley auhindade teise preemia. Uued viipekeelsed videod on leitavad Eesti Kurtide Noorte Organisatsiooni kodulehelt www.ekno.ee.

Liidu toimetamistest saad ülevaate www.enl.ee/et/EMP-Uhised-Noored.

mitmekesisuse päev

Eesti Inimõiguste Keskus kutsub kõiki inimesi ja organisatsioone osa võtma üle-eestilisest mitmekesisuse päevast 13. aprillil. Mitmekesisuse päevaga pöörame tähelepanu mitmekesisuse väärtustele ning iga inimese tähtsusele ja erakordsusele organisatsioonis ja ühiskonnas laiemalt. Kui hindad neid väärtusi, anna sellest märku ka oma kaaslastele: korralda midagi toredat oma ühenduses, löö kaasa vabatahtlikuna või võta sõber kaasa ning tulge pildistage end üle tuhande tulbiga täidetud lilleinsallatsiooni taustal! Hoia silm peal mitmekesisuse päeva tegevustel: www.erinevusrikastab.ee. Kui 13. aprill möödab, saab mitmekesisust väärtustada aasta ringi.

Eestis tegutsevad loomadega tegelevad organisatsioonid, nende hulgas mitu EMSLi liiget, on ametlikult pead kokku pannud ja käivitasid sügisel loomakaitsjate võrgustiku. Võrgustikuprojekti eestvedajaks on **MTÜ Loomus** ja peamiseks partneriks **Eesti Loomakaitseselts**, tänaseks on projektiga liitunud Loomade Nimel, Kasside Turvakodu, Pesaleidja, Kelmiküla kassijaam, Nurru Ometi, Kassiabi, Saaremaa lemmikloomade turvakodu, Abikoerte Keskus, Eesti Abi- ja Teraapiakoerte Ühing ning **Varjupaikade MTÜ**.

Teisisõnu, kaasatud on pea kõik Eestis tegutsevad olulisemad loomakaitsja loomadega tegelevad organisatsioonid, kes tegutsevad selle nimel, et koos loomadesse suhtumise kultuuri tõsta.

Kas kooseluseaduse debatid õpetasid meid aktiivsemalt osalema?

Jah, õpetasid küll

Maie Kiisel, TÜ ühiskonnateaduste instituut

Õppimiseks peetakse reeglina midagi, mis toimub teadvustatult. Siis, kui istume koolipingis ja kuulame õpetaja selgitusi Pythagorase teoreemi või demokraatia toimimispõhimõtete kohta. Eksamil ehk suudame neid fakte meenutada, aga päriselus pole nende ellurakendamine niisama lihtne.

Samas saame täisnurkse kolmnurga ülesjoonistamise ning perekesksete läbirääkimistega hakkama ilma erilise vaimupingutusega. Sellised praktilised argioskused aitavad meid märkamatuks edasi ka siis, kui on vaja ruumijaotust kavandada või koosolekut juhtida. Meie sisemine autopiloot on seetõttu hindamatu abimees. Erinevalt koolipingi teadmistest omandame “autopiloodi” aga märkamatuks, eeskujusid jälgendades ja iseenda võimeid vähehaaval proovile pan-
vile pan-
nes.

Eluspüsimiseks vajab see pidevat kasutamist. Näiteks ütleme tere inimestele, kes ka meile tere ütlevad. Ületame muru sealt, kus keegi juba raja sisse tallanud. Kirjutame luuletusi, mis sarnanevad luuletustega. Sellist õppimist nimetatakse kogukondlikuks koosloomeks (mõiste pärineb antropoloogidelt Lave'ilt ja Wengerilt).

Jälgendades kinnistunud oskusi on lihtne pidada enesestmõistetavaiks, mistõttu imestamegi, kui meie kõrval oleval inimesel need puuduvad. Kui ta ei tule toime prantsuse r-i hääldamise, veebibrauseri kasutamise, konverentsil sõna võtmise või bürookraatlikku konteksti sobivate sõnade pruukimisega.

Meil on lihtsam suhelda selliste inimestega, kel on meiega sarnased oskused, sõnavara, tähendusväli, mõtteviis ja seeläbi ka tuttavate ring. Sellised “autopiloodile” rajatud kogukonnad pole teadvustatud, aga toimivad inimsuhete kujundajana nii, et sarnasus lähendab sarnaseid, erinevus kasvatab kaugenemist.

Mis hetkel aga sarnasuse kogukonnad üksteisest nii kaugele liikusid, et tekkinud lõhe märkama hakkasid? Eero Janson MTÜst Eesti Pagulasabi, mis tegeleb põhiliste inimõigustega, tunnustab, et oma suureks üllatuseks leidis ta end 2015. aasta kevadel ühtäkki mitte keskpõrandalt kõigile arusaadavate küsimustega tegelemas, vaid “äärmuslaste” seast, mida vastandati ei-tea-kust ilmunud teisele äärmusele.

Mitmed inimesed, kellelt pagulasdeba-

tist õppimise kohta pärinud olen, leiavad, et nende kõige suurem õppetund ongi tõdemus, et see, mida sai pidada arvamusega “sooks”, on hoopis vastaspool, kellega suheldes on raske leida õigeid, vastastikku arusaadavaid sõnu: “Kui tõekspidamised on igapäevastes aruteludes testitud, nii ratsionaalsed, loogilised, veatud, siis miks ta mind ometi ei mõista?” Tuttav äriimees õppis seda, et “rumalal rahvamassil” on sageli õigus. Näiteks selles, kas Kreeka kavatseb laenu tagasi maksta. Ütleb, et õigus polnud ministril, kes üksnes oma raius, vaid arvukal skeptilisel kommentaariumipublikul.

Aga kogukondlik koosloome? Need inimesed, kes on elanud võrdlemisi märkamatuks ja sõnavõtmisjulguse ning -oskusteta, on – suuresti ka tänu meediatehnoloogiliste võimaluste arengule – saanud tõe jälgendajate avalikus ruumis seda, mida nad on seal ise pikka aega näinud: dialoogi sarnaste vahel, kes saavad näpuga näidata kellelegi kolmandale, keda pole kohal. Meedia toel ja üksikute eestvedajate eeskujul on tasapisi õpitud sõna võtma, avalikult esinema ja üldse mõistma, et sõnavõtmine kui selline on ok. Aktiveerunud on sootuks uued näod, kes saavad oma kogukonnas kasvatada teistmoodi tegutsemise oskusi. Et poliitilist eneseväljendust on teadlikult õpetades raske saavutada, tuleks hinnata uute aktivistide rolli nähtamatu kogukondliku õpikogemuse loomisel. Küsimus on, kas ka teine pool oma “autopiloodi” üle vaatab.

Erakogu

Jah, osalema küll, aga mitte arutelu pidama

Margo Loor, SpeakSmart

Inimene õpib kogu elu, ütlevad laulusõnad, ja küllap see nii ongi. Erineb see, mida ja mil viisil õpitakse. Käimasoleva pagulastega seotud ühiskondliku arutelu käigus on kindlasti olnud võimalik õppida. Mina olen palju õppinud pagulaskriisi olemuse ja põhjuste kohta ning ma ei ole selles kindlasti üksi. Osa jällegi on õppinud oluliselt paremini demagoogilisi mõjutusvahendeid kasutama.

Üks võimalus sõnastust täpsustada on küsida, kas pagulasdebatt on õpetanud Eesti ühiskonna pidama sisukamat avalikku arutelu, ja sellele küsimusele on mu vastus eitav. Sisukam arutelu tähendab minu jaoks argumenteeritud mõttevahetust, kus oma seisukohti selgitatakse loogiliselt ning tuuakse andmeid ja näiteid, mis kinnitavad seisukohtade paikapidavust. Ühtlasi puuduvad selles arutelus emotsionaalsed rünnakud, sildistamised, näpuganaütamised, info teadlik moonutamine ja teised demagoogiavõtted.

Mõnest Lotmani või Kaljuranna kirjutatud erandist hoolimata ei ole meedias, blogides, sotsiaalmeedias ja tundub, et ka kodustes söögilaudades peetud pagulasteemaline arutelu olnud eriti sisukas. Keeruline on aga ühiskonnalt argumenteeritust nõuda, kui seda eriti kusagil õppida pole võimalik. Gümnaasiumi õppekavas on argumenteeritud arutelu tänaseks õpetatud vaid neli aastat. Enamik kõrgharidusega inimesi on taasiseseisvuse ajal läbinud stuudiumi Eestis ilma, et neile oleks argumenteeritud mõtlemist või eneseväljendust õpetatud.

Ka organisatsioonide sees toimuv arutelu, olgu organisatsiooniks siis ettevõtte, ministeerium või ülikool, on sageli väiteline ning otsused tehakse jõupositiivsest, seades peamiseks kriteeriumiks otsustamise kiirust, mitte kõikide

seisukoha kuuldavõtmist. Üks Tartu Ülikooli keskastme juht, kes oli mõnda aega töötanud suure Rootsi ülikooli juures, ütles hiljuti nukrusega, et talle sobib Rootsi mõeldud-tehtud ühiskond ikka palju paremini kui Eesti tehtud-mõeldud ühiskond. Seega, isegi kui pagulasdebati käigus või tulemusel oleks ühiskond tahtnud õppida sisukama arutelu pidamist, napib oma riigi sees nii neid, kellelt eeskujuga võtta, kui ka neid, kelle juurde õppima minna.

Tulemusliku õppimise eeltingimuseks on väljumine mugavustsoonist, arusaamine, et olemasolevate teadmiste ja oskustega ei ole võimalik soovitud lahenduseni jõuda. Kaldun siiski arvama, et enamikus ühiskonnast isegi ei teki tahtmist õppida. Karjuti veidi, sõna "pagulane" tuli keelepruuki, aga lõppude lõpuks ju (Eestis) midagi ei juhtunud. Ilma tungiva vajaduse või isegi teatava šokita enamik meist oma mugavustsoonist naljalt ei välju.

Väärrib meenutamist, et Karl Popperi avatud ühiskonna mõtlemise tekkes ja levikus oli väga olulisel kohal teisest maailmasõjast saadud kollektiivne ühiskondlik šokk. See pani küsima, mis läks valesti ja kuidas saaks paremini. Ühes osas maailmast oli vastuseks argumenteeritud ühiskondliku diskussiooni ning sellele toetava avatud ühiskonna mudel.

Kas on üldse võimalik luua sisukas avalik arutelu, kus teise poolega astutakse tegelikku, ratsionaalsesse mõttevahetusse, mitte lihtsalt ei hüüta loosungeid neile, kes juba nagunii kõnelejaga sama usku olles kaasa noogutavad? On küll. Me kõik suudame olla ratsionaalsed, ärakuulavad, rahulikud, kuid selleks on kaks olulist eeltingimust.

Esiteks peab keegi meile läbimõeldud

Karl-Kristian Nigesen

suhtlemist õpetama ja harjutama, et meis olemasolev ratsionaalne baasvõimekus välja areneks. Soovitatavalt tee seda vanemad kodu ja õpetajad koolis. Olen näinud Eesti Väitlusseltsis õpetatud noori ja tean kogemusest, et see on tehtav. Haridusuuringud (nt Warner ja Brusckke, 2001) kinnitavad seda kogemust.

Teiseks peab keskkond, milles kasvame ja elame, seda soodustama. Kodu ei ole nii, nagu isa käsib, vaid nii, nagu pere ühiselt kokku lepib. Koolis ei ole nii, nagu direktor ütleb, vaid kõigil on võimalus oma põhjendatud arvamusega otsustamises osaleda. Ettevõtteid juhitakse argumenteeritult, meedia eelistab sisuliselt kvaliteetset materjali. Briti või Rootsi ühiskond, olles küll kaugel kirjeldatud ideaalst, on erinevates aspektides sellele palju lähemal kui Eesti praegu.

Ma arvan, et Eesti ei õppinud pagulasdebati tulemusel paremini debatti pidama. Heal juhul oli see üks väike kogemus, mis tõukab meid õiges suunas. Ühiskonnana õppimine on pikk protsess. Muidugi, minu seisukohta saab kontrollida muu hulgas selle abil, kui hästi see võimaldab ennustada tulevaste sündmuste kulgu. Ma ennustan, et järgmine terav ühiskondlik küsimus tekitab sama suure polariseerumise, sama palju argumenteerimata poriloopimist. Muutus algab meist, paremini argumenteeritud vestlustest ja otsustest meie kodudes, koolides ja organisatsioonides. Alles seejärel saame loota sisukamat ja rahulikumat arutelu ka ühiskonnas laiemalt.

**В каком гражданине
нуждается общество?
Мартин Нооркийв
Стр. 5**

Философия рассматривает двух типов свободу: негативную и позитивную. Негативная свобода - это когда ничто тебя физически не ограничивает (ты не находишься в тюрьме и тебе не запрещают действовать). Позитивная свобода подразумевает, что ты действительно обладаешь возможностью что-то сделать (например, никто напрямую не запрещает человеку в инвалидной коляске передвигаться по зданию, где нет лифта, но очевидно, что он не может этого сделать).

Так вот, образование оказывается сферой, где мы сталкиваемся с ограничением позитивной свободы, поскольку каждое новое поколение учится по одной и той же программе, выполняет одни и те же тесты. Система, кажется, ставит своей целью создание идентичных граждан.

Но образование не обязательно должно таким быть. Решение уже есть. Это находчивость. Находчивость в создании такой системы, которая поможет каждому жителю стать уникальным, самостоятельно принимать решения и брать на себя ответственность - системы гражданского образования. Такое образование не может позволить себе рамок учебной программы, оно должно постоянно меняться и предлагать своим ученикам новые подходы. Именно благодаря

этому, ученики, прошедшие практику в гражданской организации, или попробовав свои силы на работе в молодежной организации, испытывают на себе ощущение, что наше общество может способствовать наличию позитивной свободы.

Распространение такого видения и стало причиной, почему Фонд открытой Эстонии созвал коалицию гражданского образования, и именно поэтому этот номер журнала посвящен данной тематике - чтобы все больше организаций смогли задаться вопросом будущего наших активных граждан.

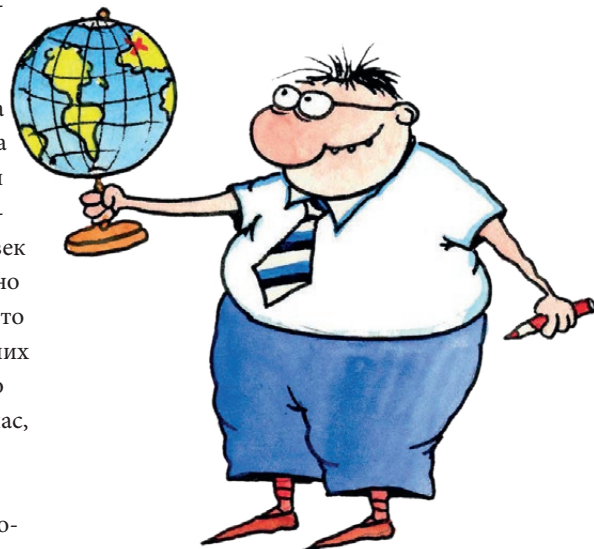
**Hea Kodanik ищет
хорошего гражданина
Мари Ёо Сарв
Стр. 8-13**

Мари Ёо в этом номере пытается разобраться, что общество и его разные части понимают под термином "хороший гражданин". Ожидания в отношении этого самого гражданина самые разные, в зависимости от вида деятельности отвечающего. Если для политика важно, чтобы человек проголосовал, то для врача, чтобы человек питался здоровой пищей и нормально отдыхал. Кто-то ответит, что уж его-то точно не касается воспитание хороших граждан и это задача государства, но так ли это? Кто, если не каждый из нас, возьмет на себя ответственность за нашу же хорошую жизнь?

Ученые разделяют описания "хоро-

шего гражданина" на государственную и либеральную трактовку. В первом случае государство предписывает своим жителям, как жить и что делать, чтобы быть достойным гражданином. Во втором случае в первую очередь ценится свобода граждан - государство ничего не предписывает, ему все равно, активны вы или пассивны, ходите на выборы или нет. В чистом виде в обществе этой модели не существует, но стоит признать, что, хоть без электричества в конечном счете никто не останется, вам выбирать, на насколько выгодных условиях будете его оплачивать. Хороший гражданин не может быть идеальным суперчеловеком, и каждый из нас, скорее всего, трактует для себя это понятие по-разному. Сийм Марипуу считает, что хороший гражданин должен просто справляться сам со своей жизнью и вносить вклад и в общее дело. Прийт Тохвер считает, что хорошему гражданину присущи три признака: любопытство, открытость ума и смелость. И, по его мнению, недостаточно, если такой человек заботится только о себе, но, скорее, он должен помогать улучшать ситуацию в обществе пусть даже только на своем рабочем месте.

Кайри Тойгер и Урмас Круузе отмечают, что у наших граждан слишком низкая заинтересованность не только в том, что происходит в государстве на высшем уровне, но и в том, что происходит у соседа во дворе. И это проблема, ведь тогда мы не можем говорить о заботе друг о друге, об уважении отличного от своего мнения и об общей безопасной культуре общения.

Как же, в такой ситуации, воспитать новое позитивно-настроенное и ответственное поколение? Необходимо заниматься с ними с детства - и не только воспитанием, но и личным примером. Почему ваш ребенок вдруг захочет идти голосовать, если вы не ходите; или ценить новые знания, если вы в свободное время только смотрите смешные видео; или хорошо общаться с одноклассниками, если вы с соседом воюете? Не считаете это важным? Тогда не возмущайтесь, что члены парламента ведут себя неподобающе.

Конечно, свой вклад должна сделать и система образования, которая могла бы поощрять вовлечение детей в общественные процессы уже с детского сада, но не стоит возлагать всю ответственность на школу. Увеличению чувства ответственности может помочь и новый закон, позволяющий голосовать с 16 лет. И хотя учебная программа уже сейчас включает в себя вопросы образования гражданина, необходимо делать это в более широком контексте, нежели просто на

уроках обществоведения. Вовлечение, прививание интереса к участию в государственных процессах, обсуждение вопросов вместо дачи приказов - все это можно делать на всех уроках, дома, в некоммерческих организациях, в компании друзей или на заседании городского собрания.

О практике в гражданском обществе **Мар Ёо Сарв** **Стр. 16-19**

Учитель из Раплаской гимназии Весироози считает, что прохождение практики в гражданском объединении должно быть обязательным для учеников. Гимназия участвует в программе уже второй год, и если в первый раз ученики не были довольны, что все должны пройти практику, то во второй раз сами предложили принять участие. Хотя мы и говорим о добровольной работе, на данном этапе лучше, если для учеников будет участие обязатель-

ным - уж больно просто им, не зная, сказать "не хочу" и не получить опыт, которым впоследствии они останутся очень довольны. Но, как отмечает Хели Хейнасте, проблема возникает тогда, когда сами гражданские объединения не продумали для себя, какие задачи именно они дадут молодежи. Позитивно же то, что, по мнению Хейнасте, такая практика дает больше, чем любой обычный урок! Ведь дети могут не только на практике понять то, что было написано в учебнике, но и испытать на себе действительную работу на благо общества. Но, что еще интереснее, они могут почувствовать, что от их работы что-то меняется и зависит, не говоря о социальных контактах. А еще, хотя сначала дети говорят, что не смогут найти на это время, то впоследствии скорее учатся это самое время планировать.

Не упустите возможность и прочитайте оригинал статьи, чтобы понять, а в чем польза такой практики по мнению психолога, некоммерческого объединения и самого практиканта.

Aasta uustulnuka Poliitika.guru tuumikusse kuuluvad Tõnis Leht ja Andreas Kaju rääkisid, kuidas sellele sõpruskonnale on ühiskondlikud teemad alati korda läinud, neid on ikka arutletud ja isekeski analüüsitud. "Aastakene tagasi oli kogunenud ka piisav kogus edevust, et need arutelud-analüüsid avalikuks teha. Täna see oleme üllatunud, et meil on nii palju lugejaid," sõnas Leht.

Aasta teoks oli ootuspäraselt Sõbralik Eesti. Eestvedaja ja selle eest aasta kodanikuksi nimetatud Helen Sildna mõtleb ikka suurelt: "Meid on tegelikult rohkem, meid on paarsada ja tuleb muudkui juurde. Või mis paarsada, meid on paar tuhat, mitukümmend tuhat, mitusada tuhat!"

2015. aasta tegijad on...

28. jaanuaril kogunesime Toompea lossi Valgesse saali aplodeerima 2015. aasta tegijatele kodanikuühiskonnas. Kõigi nende lood sellest, kuidas nad endas hea kodaniku pisiku leidsivad, leiad uudised ngo.ee/arhiiv/kategooria/vahvad.

Fotod: KARL-KRISTJAN NIGESSEN

Aasta missiooniinimene, linnaruumi asjatundja ja asumiaktivist Teele Pehk nimetas kõike, mida teeb, enesest mõistetavaks enda elukeskkonnast hoolimiseks. "Mina usun sellesse, et elukeskkond on väga oluline õnne faktor ja heaolu mõjutaja, et Eesti võiks saada avatud valitsemises maailma lipulaevaks, et Eesti võiks olla ka kogukondadega koostöö vallas üks eesrindlikum riik, ja veel paljudesse teistesse asjadesse. Eesti on kõigi võimaluste maa."

Aasta vabaihenduseks kuulutatud noorte spordiprogrammi MTÜ SPIN juht Keit Fomotskin nentis, et tunnustus tähendab ka suuremat eeskujuks olemist ja see pole alati kerge, eriti kui ollakse ambitsioonikad. "Iga järgmise enda jaoks seatud uue kõrguse ületamine saab olema pisut raskem. Ent need lätiületamised on seda väärt, sest teame ja kogeme juba praegu, et aitame kümnetel ja varsti sadadel sihtrühma noortel jõuda elus edasi, olla arvestavamad, aktiivsemad, kogukonda panustavad kodanikud. See on teadmine, mis innustab."

Aasta hakkajateks nimetasime Merili Ginteri ja Triini Karise, kes endi sõnul on lihtsalt "tavalised gümnaasiumiõpilased, kel on olnud võimalus anda oma panus". Tüdrukud kogusid heategevuskampaaniatega tuhandeid eurosid diabeeti põdevate laste toetuseks. Tavalised õpilased, kes kasutavad võimalust anda oma panus, on just selline Eesti, nagu me tahtsime!

